

1130

ՀԱՆ ԻՍԶ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՍԱՏ

ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ՀԻՆ ԱԾԽԱՐՀԻ ՅԵՎ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐԻ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՅԵՎ, ՎՈՋ ԼՐԻՎ, ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԳՊՐՈՑՆԵՐԻ
V—VII ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

9 (3)

Տ-98

ԼՈՒՍՀՐԹՆ

30 MAY 2011

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏ

19 JUL 2005

9(3)

Ծ-98

u yr

ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՅԵՎ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐԻ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՅԵՎ ՎՈՉ ԼՐԻՎ, ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՅՆԵՐԻ
V—VII ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԼՈՒՍՀՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1938 թ.

Թարգմ. Խմբ. Խ. Մ ա ն ո յ ա ն
Տեխ. խմբագիրը Չ. Մ ա Ր Ո Ւ Խ յ ա ն
Սրբագրել է՝ Վ. Յ ե ս ա յ ա ն

ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՅԵՎ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ

ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹ

5-րդ ՅԵՎ. 6-րդ Դ. Ա. Ս Ա. Բ Ա. Ն Ն Ե Բ

Բ Ա Ց Ա Տ Ր Ա Գ Ի Բ

1938/39 ուսումնական տարում 5-րդ և 6-րդ դասարանների պատմության դասընթացի բովանդակության մեջ մտնում են Հին Արևելքի պատմությունը, Հունաստանի և Հռոմի պատմությունը: Այդ յերկրների պատմության կոնկրետ նյութի վրա սովորողները պետք է ուսումնասիրեն անտիկ հասարակության պատմությունը.—«Մարդուն յարդու ձեռքով շահագործելու առաջին ձևը, դասակարգերի՝ ստրկատերերի և ստրուկների բաժանվելու առաջին ձևը»¹:

5-րդ և 6-րդ դասարանների պատմության դասընթացի նպատակն այն է, վորպեսզի Հին Արևելքի առանձին յերկրների՝ Յեգիպտոսի, Միջագետքի, Հնդկաստանի և Չինաստանի պատմության, Հունաստանի և Հռոմի պատմության կոնկրետ նյութի վրա սովորողներին հանգեցնել Վ. Ի. Լենինի հետեյալ արտահայտության ըմբռնմանը. «Մարդկային բոլոր հասարակությունների զարգացումը հազարամյակների ընթացքում անխտիր բոլոր յերկրներում՝ ցույց է տալիս մեզ այդ զարգացման ընդհանուր որինահափությունը, կանոնավորությունն ու հաջորդականությունն այն ձևով, վոր սկզբում յեղել է առանց դասակարգերի հասարակություն—սկզբնական նահապետական, նախնադարյան հասարակություն, վորի մեջ ազնվականություն չի յեղել. այնուհետև հասարակություն՝ հիմնված ստրկության վրա, ստրկատիրական

¹ Ленин, О государстве.—Соч. т. 24, стр. 365. կամ Լենին. Յերկեր 6 հատորի մեջ. հատոր 6-րդ, էջ 391.

հասարակություն..... Ստրկատերեր և ստրուկներ—ահա առաջին խոշոր բաժանումը դասակարգերի:

Առաջին խումբը տիրել է վնչ միայն արտադրության բոլոր միջոցներին—հողին, գործիքներին, վորքան ել սրանք այն ժամանակ պրիմիտիվ լինելին, այլ նա տիրել է նաև մարդկանց: Այդ խումբը կոչվում եր ստրկատերերի խումբ, իսկ նրանք, ովքեր աշխատում էյին և աշխատանքը տալիս ուրիշներին, կոչվում էյին ստրուկներ¹:

Ուսուցիչը, սովորողների հետ 5-րդ և 6-րդ դասարանների դասնթացներում ուսումնասիրելով Հին Արևելքի յերկրներում և Հունաստանում տեղի ունեցած ստրուկների առանձին ապստամբությունները, պարտավոր է սովորողներին հանգեցնել ըմբռնելու այն, վոր այդ ապստամբություններից յուրաքանչյուրը յեղել է ստրուկների այն հեղափոխության առանձին ողակը, վորը լիկվիդացիայի յենթարկեց ստրկատերերին և վերացրեց շահագործման ստրկատիրական ձևը:

Հռոմի պատմության, ստրկատիրական հասարակության դասակարգային հակասությունների և Հռոմի պետության մեջ գյուղացիության հետ միասին ստրուկների կատարած ապստամբությունների նյութերի վրա ուսուցիչը պարտավոր է սովորողներին հանգեցնել ընկ. ՄՏԱԼԻՆԻ այն արտահայտության ըմբռնմանը, թե՝ «Ստրուկների հեղափոխությունը լիկվիդացիայի յենթարկեց ստրկատերերին և վերացրեց աշխատավորների շահագործման ստրկատիրական ձևը: Բայց դրանց տեղը նա դրեց ճորտատերերին և աշխատավորներին շահագործման ճորտատիրական ձևը»²:

Ուսուցիչը միաժամանակ պարտավոր է, պատմական կոնկրետ նյութի վրա, սովորողներին ցույց տալ նաև ստրկության զարգացման աստիճանը Հին Արևելքի յերկրներում և Հունաստանում:

Պատմություն դասավանդելիս ուսուցիչը պետք է յեխի նրանից, վոր Հին Արևելքի պատմության ծրագրային նյութի մեթոդոլոգիական հիմքը՝ Մարքսիզմի—Լենինիզմի հիմնադիրների ուսմունքի վրա հիմնվող այն տեսակետն է, վոր Հին Արևելքի

¹ Լենին. 6 հատորյակի 6-րդ հատոր, էջ 391:

² Մալին. Ճառ արտասանած հարվածային կոլտեսեսականների 1 Համամիութենական Համագումարում:

դասակարգային հասարակությունը ծագել և զոյություն է ունեցել, վորպես ստրկատիրական հասարակություն՝ իր ամենավաղ, իսկ հետևապես և պրիմիտիվ այն ձևով, վորը յենթադրում է համայնական հարաբերությունների մեծ կայունություն և պարտային ստրկության լայն ծավալում: Այս դրույթը պետք է դրվի Հին Արևելքի յերկրների պատմության պատմական կոնկրետ նյութի հիմքում, վորը շարադրում է ուսուցիչը դասերի ժամանակ: Այդ տեսանկյունով ուսուցիչը պետք է պարզաբանի ստրկության աղբյուրները և տա Հին Արևելքի հասարակության ստրուկների աշխատանքի շահագործման, սոցիալ—տնտեսական կարգի, դասակարգային պայքարի և կոլտուրայի կոնկրետ նկարագրությունը:

Հունաստանի և Հռոմի պատմությունը սովորողներին շարադրելիս, ուսուցիչը պարտավոր է յեխել նրանից, վոր Հունաստանի և Հռոմի պատմության ծրագրային նյութի մեթոդոլոգիական հիմքը հանդիսանում է Մարքսիզմ—Լենինիզմի հիմնադիրների ուսմունքն անտիկ ստրկության մասին՝ վորպես սոցիալ—տնտեսական Փորձացիայի, վորն ի տարբերություն արևելյան ստրկությունից, ընդունվում է հետևյալ մոմենտներով. ստրկությունը վորպես շահագործման յեղանակ առաջատար դեր է դրավում եկոնոմիկայում, վորպես ստրուկներ են ծառայում առավելապես այլացեղները, անտիկ սեփականությունը տոհմայինից վերջնականապես վերածվում է համայնա—պետական ու ստրկատերերի անհատական սեփականության: Մեթոդոլոգիական այս հիմքի վրա ուսուցիչը պետք է դասերի ժամանակ սովորողներին ցույց տա անտիկ ստրկության աղբյուրները, և տա Հունաստանի և Հռոմի անտիկ հասարակություններին, ստրուկների աշխատանքի շահագործման, սոցիալ—տնտեսական կարգի, դասակարգային պայքարի և կոլտուրայի նկարագրությունը:

Ծրագրային նյութը բաժանվում է թեմաների. յուրաքանչյուր թեմայի նյութը՝ դասերի, վորոնցից յուրաքանչյուրն ունի իր թեմատիկական և ըստ իր բովանդակության ավարտուն ամբողջություն է ներկայացնում:

Յուրաքանչյուր դասի առթիվ ցույց է տրվում վոչ միայն ուսումնասիրման յենթակա փաստական նյութը, այլև այն ուղղությունը, տեսանկյունը, վորով այն պետք է շարադրվի սովորողներին: Այդ պետք է ոգնի ուսուցչին պատմության դասերին իրականացնելու քաղաքական դաստիարակության խնդիրները:

Դասին նախապատրաստվելիս ուշադրութեամբ ուսումնասիրելով ծրագրային համապատասխան նյութը, ուսուցիչը պետք է կշռադատի դասի բովանդակութիւնը և ընթացքը վոչ միայն պատմական փաստերով այն հադեցնելու տեսակետից, այլև դասին ավանդվող նյութի կապակցութեամբ սովորողների քաղաքական դաստիարակութեան խնդիրների տեսակետից: 5-րդ և 6-րդ դասաբանների պատմութեան ծրագրային նյութը կազմված է դպրոցի ուսումնական պլանով պատմութեան դասավանդմանը հատկացված ժամերի փաստացի քանակութեան խիստ հաշվառման հիման վրա: Վեցորդակում յերկժամյա պարապմունքների դեպքում, ուսուցիչը տարվա ընթացքում ունի 78 ժամ: Դրանցից յուրաքանչյուր դասարանում պատմութեան նոր նյութի ուսումնասիրման համար հատկացվում է 62 ժամ, կրկնութեանը՝ 16 ժամ:

Կրկնութեան ժամերը բաշխվում են հետևյալ ձևով՝ տարեվերջի կրկնութեանը—6 ժամ, ուսումնական տարվա ընթացքում անցած նոր նյութերի կրկնութեանը—10 ժամ:

Ծրագրային նյութում կոնկրետ ցուցումներ են տրվում, թե վոր դասերը և յուրաքանչյուրը վոր ետապում պետք է հատկացվի կրկնութեան:

Անհրաժեշտ է, վորպեսզի ուսուցիչն անպայման անցկացնի կրկնութեան այդ դասերը և դրանք չզբաղեցնի նոր նյութի շարադրմամբ: Կրկնութեան յուրաքանչյուր դաս պետք է այնպես կառուցված լինի, վորպեսզի ոգնի սովորողներին հիշողութեան մեջ ամրացնելու փաստական նյութը վորոշ թեմայով և այն հանգեցնի կրկնվող փաստական նյութի մարքսիստական ըմբռնմանը:

5-րդ դասարանում պատմութեան դասընթացի ժամանակը (78 դաս՝ կրկնութեան հետ միասին) հետևյալ կերպ է բաշխվում՝

Հին Արեւելք	29 դաս.
Հին Հունաստան	43 »
Տարվա վերջի կրկնութեան	6 »

Պատմութեան ուսումնական պլանը 1938/39 թվին, 6-րդ դասարաններում նախատեսում է ուսումնական տարվա ընթացքում սովորողների կողմից հին աշխարհի պատմութեան կրճատված դասընթացի ուսումնասիրութեանը:

6-րդ դասարանում հին աշխարհի պատմութեան համառոտ-

տաճ դասընթացի ժամանակը (78 դաս) հետևյալ կերպ է բաշխվում՝

Հին Արեւելք	15 դաս.
Հունաստան	30 »
Հռոմ	29 »
Տարեվերջի կրկնութեան	4 »

6-րդ դասարանի համար հին աշխարհի պատմութեան դասընթացում կատարված կրճատումները հանգում են հետևյալին՝

Բաց է թողնված նախադարյան հասարակութեան պատմութեան նյութը:

Այստեղ նկատի չէ առնված, վոր սովորողները նախընթաց տարում անցած լինելով ԽՍՀՄ-ի պատմութեանը, վորոշ պատկերացում նախապատմական հասարակութեան մասին արդեն ունեն:

Առավելագույն կրճատման յենթարկվեց Հին Արեւելքի պատմութեան բաժինը:

Այն կրճատելիս հաշվի առնվեց, վոր անհրաժեշտ է ավելի ժամեր հատկացնել Հունաստանին և հռոմին, այսինքն մեզանից վոչ հեռավոր և մեծ կուլտուր-կրթական նշանակութեան ունեցող պատմութեան շրջաններին:

Ահա թե ինչու Հին Արեւելքի պատմութեան բաժնում բաց է թողնված Փյունիկիայի, Իսրայելի և Հուդայի թագավորութեան պատմութեան նյութերը: Սովորողների ուշադրութեանն այստեղ կենտրոնացվում է Յեզիպոսի, Ասորեստանի, Բաբելոնի, Պարսկաստանի, Հնդկաստանի և Չինաստանի վրա:

Այս նյութի հիման վրա, սովորողը, Հին Արեւելքի պատմութեան նկատմամբ, կստանա բավականին պարզ պատկերացում այնպես, վոր նրա գիտակցութեան մեջ չի խախտվի պատմական նյութի պատմա-ժամանակագրական հաշորդականութեանը:

Բացի այդ, Հին Արեւելքի առանձին յերկրներին վերաբերող նյութի մեջ միացված են բովանդակութեամբ մոտիկ դասերը:

Այսպես՝ «Հին Յեզիպոս» թեմայում միացված են Յեզիպոսական պետութեան ծագման և յեզիպոսական բուրգերի շինարարութեան վերաբերյալ դասերը, փարավոնների նվաճողական արշավանքների և հեթեթների դեմ մղած պայքարի վերաբերյալ դասերը: «Միջագետք» թեմայում միացված են Հարավային Միջագետքի բնութեան և Սումերյան պետութեանների վերաբերյալ

գասերը: Յերկու դասերի միացումը մեկի մեջ արվում է նախ՝ նյութերից յուրաքանչյուրի մոտիկութեան և նրանց կապակցվածութեան հիման վրա, վորոնք ապահովում են միացված դասերի ամբողջականութիւնը, յերկրորդ՝ միացմանը ուղեկցում է յուրաքանչյուրի ծավալի փոքրացումը՝ ի հաշիվ մանրամասնութիւնների բաց թողումների և սովորողների ուշադրութիւնը կենտրոնացնում է հիմնական մոմէնտների վրա:

Այսպես, որինակ՝ Յեզիպտոսի պատմութեան յերկրորդ դասին՝ «Մեծ բուրգերի կառուցումներ» վերաբերեցողում, ուսուցիչը նախքան բուրգերի հարցին անցնելը, պետք է սովորողներին համառոտակի պատմի, վոր մեր դարաշրջանից մի քանի հազար տարի առաջ Յեզիպտոսում, ինչպէս և մյուս յերկրներում, տոհմային հասարակարգի քայքայման և անհավասարութեան ոգասակարգերի առաջացման հետեանքով կազմավորվեց պետություններ: Հետո արդէն պատմել այդ պետութեան բնակչութեան սոցիալական կազմի մասին, կեղեքողների (փարավոնի, նրա բարձր աստիճանավորների, գրագիրների, քրմերի) և կեղեքվողների (գյուղացիների, արհեստավորների և ստրուկների), փարավոնի, նրա ծառայող մարդկանց և քրմերի հողային հարստութիւնների մասին, այն մասին, թե ինչպէս եր ոգտագործվում ստրուկների և գյուղացիների աշխատանքը:

Ուսուցիչը այս բոլորը պետք է կոնկրետացնի բուրգերի, տաճարների և պալատների շինարարութեան վրա ստրուկների և գյուղացիների աշխատանքի շահագործման որինակներով: Այս պայմաններում ուսուցիչը, առանց վորեւ լարվածութեան, նյութը կընդգրկի մեկ դասի մեջ:

Հունաստանի և Հռոմի պատմութեան կրճատումը նույնպէս կատարված է մեկ-յերկու կից դասերի մի քանի տեղեր միացնելու գծով, մի քանի գեպքերում մանրամասնութիւններ սովող առանձին դասերի բացթողումներով:

Այսպէս, որինակ՝ Հունաստանի պատմութեան վերաբերյալ մեկ դասի մեջ են միացված Հունաստանի բնութեան և կրեան-միքեյան կուլտուրայի, Սպարտայի բնութեան և նրա քաղաքական իրավակարգի, Ատտիկայի բնութեան և նրա պետական կարգերի վերաբերյալ դասերը: Հռոմի պատմութեան վերաբերյալ մեկ դասի մեջ են միացված Հռոմի ծագման և թագավորների ժամանակաշրջանի, Իտալիայի նվաճման և Հռոմեական զորքի վերաբերյալ դասերը և այլն:

Այդ բոլոր կից դասերի միացումը արված է նրանցից յուրաքանչյուրի ծավալի փոքրացման հաշիւն և սա գրավական է, վոր ուսուցիչները կանգ առնելով այդ դասերի միայն մատնանշված մոմէնտների վրա, կարող են հատկացված ժամանակամիջոցում շարադրել դասի մեջ նշված նյութը:

ԺԱՐԱԳՐԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

I-ին դաս.— Ներածութիւն: Նախնադարյան մարդկանց կյանքը: Հին քարե-դար: Անասնապահութեան և հողագործութեան յերևան գալը: Տոհմական կարգը: Նոր քարե դար: Մետաղների հետ ծանոթանալը: Բրոնզե դար: Անհավասարութեան յերևան գալը: Տոհմի քայքայվելը: Պետութեան կազմավորվելը: Հնագույն պետութիւնները: Հասկացողութիւն ժամանակագրութեան մասին: Պատմութիւնը վորպէս գիտութիւն:

Ա. Հ Ի Ն - Ա Ր Ե Վ Ե Լ Ք

Յ Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս

(9-դաս և կրկնութիւն համար 1 դաս)

2-րդ դաս.— Յեզիպտոսի բնութիւնը և ջրաբաշխակամ կառուցումները: Յեզիպտոսի աշխարհագրական դիրքը: Նեղոս գետը և նրա վարարումները: Բնակչութեան զբաղմունքները: Յեզիպտոսի ջրաբաշխական կառուցումները: Մարդու աշխատանքի նշանակութիւնը Յեզիպտոսի բերրիութեան համար: Պետութեան կազմավորվելը:

3-րդ դաս.— Յեզիպտոսի պետութիւնը կազմավորվելը: Քարե դարը Յեզիպտոսում: Հողագործութեան սկիզբը: Շահագործման յերևան գալը: Պատերազմական գերիներին ստրուկ դարձնելը: Գյուղացիական համայնքներ: Նոմերի կազմավորվելը: Յեզիպտոսի միավորումը:

4-րդ դաս.— Հին յեզիպտացիների կրոնը: Կենդանիների պաշտածունքը: Արևի պաշտածունքը: Ոգիւրիսի և Իզիդայի մասին առասպելը և նրա նշանակութիւնը: Յեզիպտական տաճարները: Քրմերի քաղաքական ազդեցութիւնը: Ամենխոտեպ IV-ի կրոնական օեֆորմը:

Անդրշիրիմյան աշխարհ: Մումիացում և թաղում: Կրոնն
ի սպաս ստրկատերերին:

5-րդ դաս.—Պետական կարգերը Յեգիպտոսում (2800—2700 թ.
մեթ. ա.). Փարավոնը և նրա իշխանությունը: Պետություն կա-
ռավարումը: Ստրուկներ և գյուղացիներ: Թագավորական դամբա-
րաններ՝ բուրգերը: Մեոպսիսի բուրգը: Մֆինքս: Ստրուկների և
գյուղացիների աշխատանքի շահագործումը բուրգերի, տաճարնե-
րի և պալատների կառուցումների վրա: Աշխատավոր բնակչու-
թյան առևտրությունը դեպի շահագործողները:

6-րդ դաս.—Ստրուկների և գյուղացիների ապստամբությունը
մոտավորապես 1750 թ. մեթ. ա.: Հիբոսները Յեգիպտոսում: Սաբ-
կատեր—փարավոնների, բարձր աստիճանավորների և քրմերի
հողային հարստությունները: Գյուղացիների ծանր դրությունը:
Լեյզենյան պապիրուս: Ստրուկների և գյուղացիների ապստամ-
բությունը ընթացքը: Ապստամբների կողմից հարուստների դուշը
բաժանումը: Ստրկատերերի կողմից Հիբոսների ոժանդակու-
թյամբ ապստամբություն ճնշումը: Հիբոսների արտաքսումը
(1570 թ. մ. թվ. ա.):

7-րդ դաս.—Փարավոնների նվաճումները: Նոր յերկրների
նվաճումների պատճառները: Զենվորական կազմակերպությունը:
Սիրիայի և Պաղեստինի գրավումը Տուտմոս 3-րդի կողմից: Ար-
շավանքները Նուբիայի և Լիվիայի վրա: Յեգիպտոսի սահմաննե-
րը նվաճումներից հետո: Գյուղացիների դրությունը վատթարա-
ցումը: Նվաճված յերկրների կողոպտումը ստրկատերերի կողմից:
Փարավոնների առևտուրը:

8-րդ դաս.—Ռամզես 2-րդը և նրա պայքարը Հեթիքների դեմ
Հեթիթների պետությունը: Հեթիթների նվաճումները 14-րդ դա-
սում մ. թ. ա.: Սիրիայի և Պաղեստինի նվաճումը: Ռամզես
2-րդի պատերազմը հեթիթների դեմ: Ռամզես 2-րդի դաշնագիրը
հեթիթական թագավոր Սաթուշիլի հետ: Լիվիական ցեղերի և
«Ծովային մարդկանց» հարձակումը Յեգիպտոսի վրա:

9-րդ դաս.—Յեգիպտոսի ինքնուրույնության վախճանը: Դասա-
կարգային պայքարի սրվելը: Ստրուկների ապստամբությունը
1200 թ. մ. թ. ա.: Լիվիացիների ներխուժումը: Սայիսյան ժա-
մանակաշրջանը: Առաջին ճանապարհորդությունն Աֆրիկայի
շուրջը: Յեգիպտոսի անկումը: Յեգիպտոսի նվաճումը պարսիկնե-
րի կողմից (525 թ. մ. թ. ա.):

10-րդ դաս.—Յեգիպտական կուլտուրան: Յեգիպտական գիրը:
Յեգիպտական հիերոգլիֆները և նրանց վերծանումը Շամպոլիո-
նի կողմից: Յեգիպտական գրականությունը: Յեգիպտական ար-
վեստը: Յեգիպտական գիտությունը: Յեգիպտական կուլտուրան
ի սպաս շահագործողներին—ստրկատերերին:

11-րդ դաս.—Կրկնություն:

II ՀՆԱԳՈՒՅՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔՈՒՄ

(6-րդ դաս և կրկնության համար 1 դաս)

12-րդ դաս.—Հաբակլայի Միջագետքի բնությունը և ջրաբա-
խական կառուցումները: Միջագետքի աշխարհագրական դիրքը:
Հաբակլայի Միջագետքի բնությունը: Բնակչության զբաղմունք-
ները: Յեգիպտոս և Տիգրիս գետերը: Հաբակլայի Միջագետքի ջրա-
բաշխական կառուցումները: Մարդու աշխատանքի դերը հարա-
վային Միջագետքի բերրիության գործում: Միջագետքի միավո-
րումը: Սումերական պետությունները և նրանց բնակչության
սոցիալական կազմը:

13-րդ դաս.—Բաբելոնի թագավորությունը և Համմուրաբի թա-
գավորի օրենքները: Բաբելոնի թագավորության կազմավորվելը:
Համմուրաբի թագավորի օրենքները: Ստրկատերերի, ստրուկների
գյուղացիների, վաճառականների, արհեստավորների դրու-
թյան Համմուրաբի թագավորի օրենքների: Համմուրաբի թագա-
վորի օրենքները ստրկատերերի շահերի պաշտպանության դիր-
քում: Բաբելոն քաղաքը և նրա առևտուրը:

14-րդ դաս.—Ասորեստանի պետության կազմավորվելը: Ասորես-
տանի բնական պայմանները: Տիգրիս-Պալատար (745—727 թ. թ.):
Ասորեստանի բանակի կազմակերպումը: Ասորեստանցիների ռազ-
մական տեխնիկան: Բաբելոնի, Սիրիայի և Պաղեստինի նվաճու-
մը: Ուրարտու թագավորությունը:

15-րդ դաս.—Ասորեստանի ռազմական պետության կազմավորվելը:
Ասորեստանի ռազմական պետության կազմավորվելը:
Ստրկության զարգացումը: Ողորդ ստրկատերեր. Գյուղացիներ և
արհեստավորներ: Գրավված յերկրների կառավարումը: Ասորես-
տանի պալատի անկումը:

16-րդ դաս.—Ասոր-բաբելոնյան կուլտուրան.— Բաբելոնյան

գիւրը և նրա վերծանումը: Որացուցի կատարեալագործումը: Աստ-
ղաբաշխութեան սկիզբը: Բարեկոնյան գրականութեանը և ար-
վեստը: Նրա տարածվելն Ասորեստանում: Բարեկոնյան կուլտու-
րայի դասակարգային բնույթը:

17-րդ դաս.— Կրկնութեան:

III ՓՅՈՒՆԻԿԻԱ, ՀՐԵԱՍՏԱՆ ՅԵՎ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(3 դաս և կրկնութեան համար մեկ դաս)

18-րդ դաս.— Փյունիկիա: Փյունիկիայի աշխարհագրական
գիւրքը: Փյունիկիայի առևտուրը: Փյունիկյան քաղաք-պետու-
թյունները: Փյունիկեցիների կրոնը: Ստրուկների ապստամբու-
թյունը Տյուրոսում (8-րդ դարում մ. թ. ա.): Փյունիկյան կուլ-
տուրա:

19-րդ դաս.— Իսրայելացոց յեւ չուդայական քաղաքացւոյու-
նը: Հրեական ցեղեր: Պայքարը փղշտացիների դեմ: Դավթի և
Սողոմոնի թագաւորութիւնը: Գյուղացիական շարժումներ և մար-
գարեններ: Իսրայելացոց և հուդայական թագաւորութեան ան-
կումը և անկման պատճառները:

20-րդ դաս.— Պարսկաստան Պարսկաստանի աշխարհագրա-
կան գիւրքը և բնութիւնը: Բնակչութեան զբաղմունքները: Պարս-
կական կրոնը: Պարսկական պետութեան կազմավորվելը և նրա
կազմակերպումը: Դարեհ թագաւորի որոք: Նվաճած յերկրների
կողոպտումը:

21-րդ դաս.— Կրկնութեան:

IV Հ Ի Ն Հ Ն Դ Կ Ա Ս Տ Ա Ն

(3 դաս)

22-րդ դաս.— Հնագույն Հնդկաստանը: Աշխարհագրական գիւր-
քը: Հնդկաստանի բնութիւնը: Դրավիդները և նրանց կուլտու-
րան: Ինդոսի հովտում պետութեան կազմավորվելը (յերկրորդ
հազարամյակ մ. թ. ա.): Բնակչութեան զբաղմունքները: Հնդիկ-
ների կրոնը:

23-րդ դաս.— Բրահմինների քաղաքացւոյուրը: Գանգեսի հով-
տի նվաճումը: Բրահմինների տիրապետութիւնը: Մանուի որենք-
ները: Կաստաներ: Ստրկատիրութիւնը Հին Հնդկաստանում:

Բրահմինների իշխանութեան տապալումը՝ նրանց դեմ ծագան
ապստամբութեան հետեանքով:

24-րդ դաս.— Բալդայական շարժումը: Մագադիայի թագա-
ւորութեան ծագումը: Բուդդայի ուսմունքը: Բուդդայի կոչը դա-
սակարգային պայքարից հրաժարվելու մասին: Բրահմինական
իրավակարգի անկումը: Մագադիայի թագաւորութիւնը: Ալեք-
սանդր Մակեդոնացու նվաճումները Հնդկաստանում: Մագադիայի
թագաւորութեան ծագումը: Հնդկաստանի կուլտուրան և նրա
դասակարգային բնույթը: Հնդկաստանի նվաճումը:

V Հ Ի Ն Չ Ի Ն Ա Ս Տ Ա Ն

(4 դաս և կրկնութեան համար 1 դաս)

25-րդ դաս.— Չինաստանի հնագույն պատմութիւնը: Չինաս-
տանի բնութիւնը: Չրանցքները: Բնակչութեան հնագույն զբաղ-
մունքները՝ հողագործութիւն, արհեստ: Հին Չինաստանի հուշ-
արձանները:

26-րդ դաս.— Չինաստանի հնագույն պատմութիւնը: Չոույի,
Յինի, Սանի ժամանակաշրջանները: Չոույի եպոխան (1122—
256 թ.թ.մ.թ.ա.) Յին—Շի—Սուան—զի (221—209 թ.թ.մ.թ.ա.):
Չինական մեծ պարսպի կառուցումը: Սանի եպոխան: (206 թ. մ.
թ. ա.— 220 թ. մ. թ.):

27 դաս.— «Կարմիր հանգիստներ» և «Դեղին չալմաներ»
ապստամբութիւնը: Գյուղացիների և ստրուկների ծանր դրու-
թիւնը Սանի եպոխայում: «Կարմիր հոնքավորների» ապստամ-
բութիւնը (18—23 մեր թվագրութիւն). «Դեղին չալմաների»
ապստամբութիւնը (184 թ. մեր թվագրութիւն) Սանի զինաս-
տիայի անկումը:

28-րդ դաս.— Հին չինացիների սննդութիւնը, կենցաղը և
կուլտուրան: Հողագործութիւն, մտաքսագործութիւն, արհեստ
և առևտուր: Կրոնը և նրա դասակարգային ելութիւնը: Գիրք:
Գիտութիւնը:

29-րդ դաս.— Կրկնութեան:

Բ. ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

Ի. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳՈՒՅՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԸ

(10 դաս և կրկնություն համար 1 դաս)

30-րդ դաս.— Յերկիրը և բնակչությունը: Հունաստանի աշխարհագրական դիրքը: Ափերի գծագրությունը: Հյուսիսային, միջին և հարավային Հունաստան: Հունաստանի բնությունը: Հունաստանի բնակչությունը և նրա զբաղմունքները:

31-րդ դաս.— Կրեսե-Միքենյան կուլտուրան: Շլիմանի պեղումները Տրոյայում: Միքենյան պալատի պեղածոները: Եվանսի պեղումները Կրեսե կղզում: Կնոսի պալատը: Կրեսե-Միքենյան կուլտուրայի կապը հունականի հետ:

32-րդ դաս.— Հունական կրոնը: Առասպելներ յերկրի սկզբը: Նախորդության մասին: Հունական վաղեմի կրոնը: Ոլիմպիական աստվածները: Մարդկանց ծագումը: Պրոմեթեոս: Առասպել չորս դարերի մասին:

33—34-րդ դասեր.— Հին Հունաստանի առասպելները: Առասպելների նշանակությունը: Առասպել պրոմեթեոսի մասին: Առասպելներ Հերկուլեսի, Թեզեյոսի և Եդիպի մասին: Առասպել Անթեյոսի մասին: Արգոնավորդների արշավանքները:

35—36-րդ դասեր.— Համերասի պեղումները: Հոմերական եպոսը: Տրոյական պատերազմը: «Իլիական» և «Վոդիսական»-ի սյուժեն, Հոմերական եպոսի նշանակությունը:

37-րդ դաս.— Դասակարգերի և պետություն ծագումը Հին Հունաստանում: Հոմերական Հունաստանի տոհմական կարգերը: Բասիլևսների և արիստոկրատիայի առանձնացումը: Պետության պոլիսի ծագումը: Պոլիսի կառուցվածքը: Ստրուկների և գյուղացիների դրությունն ըստ Հոմերոսի պոեմների:

38-րդ դաս.— Հունական գաղութացումը: Գաղութներ ձեռք բերելու պատճառները: Հունական գաղութները Սև և Միջերկրական ծովերի ափերին: Գաղութների բնակիչների զբաղմունքները: Փողի և դրամի յերևան գալը Հունաստանում:

39-րդ դաս.— Զինվորական կենցաղը և հասարակական խաղերը: Որակույները: Զինվորական կենցաղը: Ոլիմպիական խաղերը և նրանց նշանակությունը: Ժամանակի հաշվումն ըստ ոլիմպիականների: Որակույներ:

40-րդ դաս.— Կրկնություն:

II. Ս Պ Ա Ր Տ Ա

(3 դաս և կրկնություն համար 1 դաս)

41-րդ դաս.— Յերկիրը և բնակչությունը: Սպարտայի աշխարհագրական դիրքը: Եվրոտի հովիտը: Սպարտայի բնակչությունը և նրա զբաղմունքները: Առասպել Լիկուրգի մասին:

42-րդ դաս.— Սպարտայի բաղադրված կարգերը: Թագավորական իշխանությունը: Հերոսիան: Ժողովրդական ժողովը: Եֆորատի դերը: Սպարտական պետության բնակչության դասակարգային կազմը: Սպարտացիների տիրապետությունը և նրանց ռազմական կազմակերպությունը: Հելոտների ստրկությունը: Հելոտների ջարդը: Սպարտական նվաճումները: Պերպոնեսյան պետությունները: Միության կազմվելը: Սպարտայի գերիշխանությունը: Հունաստանի այլ յերկրներում գտնվող արիստոկրատներին Սպարտայի ցույց տված պաշտպանությունը:

43-րդ դաս.— Սպարտացիների կենցաղն ու դասիարակությունը: Հողը և հելոտները պետական սեփականություն: Հասարակական ճաշեր: Սպարտացիների դաստիարակության ռազմական բնույթը: Զորքի կազմակերպումը: Սպարտացիների համախմբվածությունը հելոտներին ճնշելու նպատակով:

44-րդ դաս.— Կրկնություն:

III. ԱԹԵՆԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱՎՈՐՎԵԼԸ

(5 դաս և կրկնություն համար 1 դաս)

45-րդ դաս.— Յերկիրը և բնակչությունը: Հին Ատտիկայի աշխարհագրական դիրքը: Բնական պայմանները: Բնակչությունը և նրա զբաղմունքները: Աթենական պետության ծագումը: Աթենքի հնագույն պետական կառուցվածքը: Խոշոր հողատերերի տիրակալությունը:

46-րդ դաս.— Յեկպատեցիների իրապետությունը: Պարտային ստրկություն: Դեմոսի իրավագույնի դրությունը: Դեմոսիություն արիստոկրատական կառավարումից: Դրակոնի որենադրությունը: Կամաչականության որինականացում: Ստրկության աճումը և առևտրի զարգացումը:

47-րդ դաս.— Սոլոնը և նրա ռեֆորմները: Սոլոն: Պարտային ստրկության վոչնչացումը: Դուլքային ցենզի սահմանումը: Դադաքացիների իրավունքներն ու պարտականությունները:

Աթենքի պետական կառուցվածքը Սոլոնի որոշ: Յեկվատրիդնե-
րի իրավունքների պահպանումը: Դասակարգային պայքարը Սո-
լոնից հետո:

48-րդ դաս.— Բռնապետությունն Աթենքում: Պիսիստրատեսը և
նրա սոցիալական հենարանը: Պիսիստրատեսի գործունեությունը:
Հիպիոսը և Հիպարքոսը ու նրանց կառավարումը: Հիպարքոսի
մահը և Հիպիոսի արտաքսումը: Աթենական բռնապետության
անկումը:

49-րդ դաս.— Կլիսթենեսը և նրա ռեֆորմները. Դեմոկրատա-
կան կուսակցության իշխանության գլուխ անցնելը՝ Կլիսթենեսի
գլխավորությամբ: Կլիսթենեսի ռեֆորմները: Ոստրակիզմի գոր-
ծադրումը: Աթենքի ստրկատիրական դեմոկրատիայի սկիզբը:

50-րդ դաս.— Կրկնություն:

IV. ՀՈՒՅՆ—ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ԱԹԵՆՔԻ ԾԱՂԿՈՒՄԸ

(5 դաս և կրկնությունն համար 1 դաս)

51-րդ դաս.— Պատերազմի սկիզբը: Հույն-պարսկական պա-
տերազմների պատճառները: Պարսիկների տիրապետությունը
Փոքր Ասիայում: Փ. Ասիայի հույների ապստամբությունը: Մար-
դոնիայի արշավանքը: Մարաֆոնի ճակատամարտը: Թեմիստոկլե-
սը և Արիստիդեսը՝ վերադառնալով Աթենքի առևտրա-արդյունաբերական
շրջանների և հողագործական բնակչության շահերի ներկայացու-
ցիչներ:

52-րդ դաս.— Քսերքսեսի արշավանքը: Պարսիկների նոր ար-
շավանքի նախապատրաստվելը հույների դեմ: Քսերքսեսի ար-
շավանքը: Ճակատամարտերը Թերմոպիլեսյան լեռնանցքի մոտ:
Ճակատամարտը Սալամինայի, Պլատեյի և Միկալայի մոտ: Պար-
սիկների արտաքսումը և Փոքր-Ասիական քաղաքների ազատա-
գրումը: Հույների հաղթությունների պատճառները:

53-րդ դաս.— Աթենքի ծովային պետությունն կազմավարվելը:
Հույն-պարսկական պատերազմների նշանակությունը: Աթենքի
բարձրանալը: Աթենական ծովային միության կազմավորվելը:
Աթենական միության՝ ծովային պետության վերածվելը: Աթեն-
քի գերիշխանությունը ցամաքի և ծովի վրա:

54-րդ դաս.— Ստրկությունն աթենքի և հողագործության մեջ:
Ստրկության աղբյուրները: Ստրուկների շուկաները և ստրկա-

վաճառությունը: Ստրուկների աշխատանքը երգաստերիաներում:
Ստրուկների աշխատանքը լեռնագործության մեջ: Ստրուկների
աշխատանքը գյուղատնտեսության մեջ: Ստրուկների ապստամ-
բությունները:

55-րդ դաս.— Պերիկլեսը և ստրկատիրական դեմոկրատիայի
ծաղկումը: Պերիկլեսը և նրա գործունեությունը: Պետության
սահմանադրությունը: Վիճակախաղի միջոցով պետական պաշ-
տոններ ստանալը: Պետական պաշտոնների համար վարձատրու-
թյուն մտցնելը: Աթենական ստրկատիրական դեմոկրատիայի տի-
րապետությունը: Ստրկության լափս զարգացումը: Աթենքի կուլ-
տուրայի ծաղկումը:

56-րդ դաս.— Կրկնություն:

V. ՊԵՆՏԱՊՈՆՏԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՅԵՎ ԱԹԵՆՔԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

(7 դաս, կրկնությունն համար 2 դաս)

57-րդ դաս.— Դասակարգային պայքարն ու պատերազմի սկիզ-
բը: Առևտրական արցակցությունը Աթենքի ու Կորնթոսի միջև:
Աթենական և Պերյոնեսյան միության քաղաքական կարգերի
տարբերությունը: Պատերազմի առիթը: Պատերազմի սկիզբը:
Պերիկլեսի անկումը: Նիկիայի հաշտությունը:

58-րդ դաս.— Սիցիլիական արշավանքը և Աթենքի պարտու-
թյունը: Հաշտության անկայունությունը: Ալկիվիադեսի յեղույթը:
Սիցիլիական արշավանքը: Աթենքի պարտությունը: Սպար-
տայի դաշինքը Պարսկաստանի հետ: Ստրուկների ապստամբու-
թյունը պատերազմի ժամանակ:

59-րդ դաս.— ՅՈՒՐՈՆԱՊԵՏԱՆՈՒԹՅՈՒՆ: Ոլիգարխիական հե-
ղաշրջումն Աթենքում: Դեմոկրատիայի վերականգնումը: Աթենքի
պարտությունը: ՅՈՒՐՈՆԱՊԵՏԱՆՈՒԹՅՈՒՆ և նրա տապալումը:
Դեմոկրատիայի վերականգնումը:

60-րդ դաս.— Հունական քաղաքներ: Թատրոնի ծագումը: Վոդ-
րերգություն: Կատակերգություն: Թատրական տեխնիկան: Հու-
նական դրամատուրգիան: Եսքիլես, Սոփոկլես, Եվրիպիդես, Ա-
րիստոֆան: Հունական թատրոնը:

61—62-րդ դասեր.— Արվեստը և գիտությունը: Աթենքի Ակրո-
պոլիսը: Հունական վոճերը ճարտարապետության մեջ: Բանդակա-
գործություն: Հույն քանդակագործ Ֆիդիոսը: Հունական պատ-
մագիրներ Հերոդոտը, Թուկիդիդեսը: Արվեստն ու գիտությունն
ի սպաս ստրկատիրական դեմոկրատիային:

Յին-Շի-Խուան-դի
«Կարմիր հոնքավորները» ապստամբությունը
«Դեղին չալմավորները» ապստամբությունը

Հ ու ն ա ս ա ն

Առաջին ոլիմպիական
Սուրնի ռեբֆորմները
Կլիթենեսի ռեֆորմները
Հույն-Պարսկական պատերազմները
Մարաթնի ճակատամարտը
Սալամինի ճակատամարտը
Աթենքի ծովային միության կազմավորումը
Պերկլեսի կառավարումը
Պերոպոնեսյան պատերազմը
Նեկիայի հաշտությունը
Սիցիլյան արշավանքը
Անտալիդյան հաշտությունը
Խերոադի ճակատամարտը: Հունական քաղա-
քակրթության վերջը
Ալեքսանդր Մակեդոնացի
Սելասիի ճակատամարտը և հեղափոխության
ճնշումը Սպարտայում.
Հունաստանի գրավումը Հռոմի կողմից
Գրականությունը տես 6-րդ դասարանի ծրագրի վերջում:

—221—209 թ. թ. մ. թ. ա.
— 18—23 մ. թ.
—184 թ. մ. թ.

—776 թ. մ. թ. ա.
—594 թ. մ. թ. ա.
—509 թ. մ. թ. ա.
—500—449 թ. թ. մ. թ. ա.
—490 թ. մ. թ. ա.
—480 թ. մ. թ. ա.
—478 թ. մ. թ. ա.
—445—430 թ. թ. մ. թ. ա.
—431—404 թ. թ. մ. թ. ա.
—421 թ. մ. թ. ա.
—415—413 թ. թ. մ. թ. ա.
—387 թ. մ. թ. ա.

—338. թ. մ. թ. ա.
—336—323— թ. թ. մ. թ. ա.
—221 թ. մ. թ. ա.
—146 թ. մ. թ. ա.

ՎԵՅԵՐՈՐԴ ԴԵՍԵՐԱՆ

Ա. Հ Ի Ն Ա Ր Ե Վ Ե Լ Գ

I. Յ Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս

(7 դաս, կրկնությամբ համառ մեկ դաս)

1-ին դաս.— Յեգիպտոսի բնությունը և ջրաբաշխական կառուցվածքները: Յեգիպտոսի աշխարհագրական դիրքը. Նեղոս գետը և նրա վարարումները: Բնակչության զբաղմունքները: Յեգիպտոսի ջրաբաշխական կառուցվածքները: Յեգիպտոսի բերրիության համար մարդու աշխատանքի նշանակությունը:

2-րդ դաս.— Հին Յեգիպտոսի պետական իրավակարգը: Ստրուկտուրա: Փարավոնների բռնապետական իշխանությունը: Պետության կառավարումը: Բուրգերի կառուցումը: Մոմիաներ: Ստրուկտուրի և գյուղացիների շահագործումը բուրգերի, տաճարների և պալատների կառուցման վրա: Աշխատավոր բնակչության ատելությունը դեպի շահագործողները:

3-րդ դաս.— Յեգիպտացիների կրոնը: Կենդանիների պաշտամունքը: Բնության ուժերի աստվածացումը: Ոգիբնիսի և Իգիդայի մասին առասպելը և նրա նշանակությունը: Յեգիպտական տաճարները: Քրիստոսյան քաղաքական ազդեցությունը: Ամենոխտեպ IV-ի կրոնական ռեֆորմը: Կրոնի և սպաս Յեգիպտական ստրկատերերին:

4-րդ դաս.— Ստրուկտուրի և գյուղացիների ապստամբությունը (մոտ 1750 թ. մ. թ. ա.): Ստրկատերերի՝ Փարավոնի, նրա բարձրաստիճանավորներին և քրմերին հողային հարստությունները: Գյուղացիների ծանր դրությունը: Լեյդենյան պապիրուսը: Ստրուկտուրի և գյուղացիների ապստամբության ընթացքը: Հարուստների գույքի բաժանումն ապստամբների կողմից: Հիքսոսների աշակերտությամբ ապստամբության ճնշումն ստրկատերերի կողմից: Հիքսոսների արտաքսումը 1570 թ. մ. թ. ա.:

5-րդ դաս.— Փարավոնների արեալամեթեր և պալատներ: Քիրենի դեմ: Նոր յերկրների նվաճումների պատճառները: Ռազմական կազմակերպություն: Տուտմոս III-ի կողմից Սիրիայի և Պաղեստինի գրավումը: Գյուղացիության դրության վատթարացումը: Նվաճված յերկրների կողոպտումը ստրկատերերի կողմից: Հեթիթական պետություն: Հեթիթների նվաճումները XIV դարում մ. թ. ա.:

Սիրիայի և Պաղեստինի նվաճումը: Ռամզես II-ի պատերազմը հեթիթների դեմ: Ռամզես 2-ի պայմանագիրը հեթիթական թագավոր Սատուշիլի հետ:

6-րդ դաս.— Յեգիպտոսի իմբուսությունը վերջը: Դասակարգային պայքարի սրվելը: Ստրուկտուրի ապստամբությունը—1200 թ. մ. թ. ա.: Լիվիացիների ներխուժումը: Սալիսյան շերջանքը: Առաջին ճանապարհորդությունն Աֆրիկայի շուրջը: Յեգիպտոսի անկումը: Ստրուկտուրի դեմ Յեգիպտոսի անկման գործում: Յեգիպտոսի գրավումը պարսիկների կողմից (525 թ. մ. թ. ա.):

7-րդ դաս.— Յեգիպտական կուլտուրան.— Յեգիպտական գեղը: Յեգիպտական հիերոգլիֆները և նրանց վերծանումը Շամպոն-

լիոնի կողմից: Յեզիպտական գրականությունը: Յեզիպտական գիտությունը: Յեզիպտական արվեստը: Յեզիպտական կուլտուրան իսպառ շահագործողներին—ստրկատերերին:

8-րդ դաս.— Կրկնություն:

II. ՀԱՄԳՈՒՅՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔՈՒՄ

(2 դաս)

9-րդ դաս.— Սուսերյան պետությունները: Հարավային միջագետքի բնությունը և ջրաբաշխական կառուցվածքները: Սուսերյան պետությունները և նրանց բնակչության սոցիալական կազմը: Կրոնը: Ստրկության աղբյուրները: Ստրկիների և գյուղացիների աշխատանքը: Ստրկություն:

10-րդ դաս.— Բաբելոնյան քաղաքությունը և Համմուրաբի քաղաքի օրենքները: Բաբելոնյան թագավորության կազմավորվելը: Համմուրաբի թագավորի օրենքները: Ստրկատերերի, ստրկիների, գյուղացիների, վաճառականների և արհեստավորների դրույթունն ըստ Համմուրաբի թագավորի օրենքների: Համմուրաբի թագավորի օրենքներն ի սպաս ստրկատերերի շահերին: Բաբելոն քաղաքը և նրա առևտուրը:

III. ԱՍՈՐԵՍՏԱՆ ՅԵՎ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(3 դաս, կրկնությամբ հաճախ 1 դաս)

11-րդ դաս.— Ասորական գիմնադրված պետությունը (IX—VII դարեր մ. թ. ա.): Ասորեստանի բնական պայմանները: Բնակչության զբաղմունքները: Ասորեստանի բանակի կազմակերպումը: Բաբելոնի և Յեզիպտոսի նվաճումը: Հպատակեցրած յերկրների կողոպտումը: Դաժան դատաստան պարտավածների հետ: Ստրկության զարգացումը: Գյուղացիների և արհեստավորների ծանր դրույթունը: Նվաճված յերկրների կառավարումը: Ասորեստանի անկումը:

12-րդ դաս.— Բաբելոնյան կուլտուրան: Բաբելոնյան գիրը և նրա վերծանելը: Որացույցի կատարելագործումը: Աստղաբաշխության սկիզբը: Բաբելոնական գրականությունը և արվեստը: Բաբելոնական կուլտուրայի դասակարգային բնույթը:

13-րդ դաս.— Պարսկաստան: Պարսկաստանի աշխարհագրա-

կան դիրքը և բնությունը: Բնակչության զբաղմունքները: Պարսկական կրոնը: Պարսկական թագավորության կազմակերպումը Դարեհ թագավորի կողմից: Նվաճված յերկրների կողոպտումը: 14-րդ դաս.— Կրկնություն:

IV. ՀԻՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՅԵՎ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

15-րդ դաս.— Հին Հնդկաստան: Հնդկաստանի բնությունը: Բնակչությունը և նրա զբաղմունքները: Դանդեսի հովտի նվաճումը: Կաստայական կարգեր: Բուդդայի ուսմունքը: Մագադհայի թագավորությունը և նրա ծաղկումը Աշոկի որոշ: Հին Հնդկաստանի կուլտուրան:

16-րդ դաս.— Հին Չինաստան: Չինաստանի բնությունը և նրա զբաղմունքները: Յին-Շի-Նուան-գի-ն և նրա ռեֆորմները: «Կարմիր հոնքավորները» և «Դեղին չալմավորները» ապստամբությունները: Հին Չինաստանի կուլտուրան:

Բ. Հ Ի Ն Հ Ո Ւ Ն Ա Ս Տ Ա Ն

I. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳՈՒՅՆ ՇՐՋԱՆԸ

(6 դաս, կրկնությամբ հաճախ 1 դաս)

17-րդ դաս.— Հունաստանի բնությունը, բնակչությունը և հնագույն կուլտուրան: Հունաստանի բնությունը և բնակչության զբաղմունքները: Շլիմանի պեղումները Տրոյայում: Միքենյան պալատի պեղումները: Եվանոսի պեղումները Կրետեյում: Կնոսյան Պալատ: Կրետական-Միքենյան կուլտուրան:

18-րդ դաս.— Հունական վաղեմի կուլտուրան և կրոնը: Ոլիմպիական խաղերը և նրանց նշանակությունը: Ժամանակի հաշվումն ըստ ոլիմպիականների: Հունական գուշակողները: Հունական վաղեմի կրոնը: Ոլիմպիական աստվածները: Կրոնն ի սպաս ստրկատերերին:

19-րդ դաս.— Հին Հունաստանի առասպելները: Առասպելների նշանակությունը: Առասպել Պրոմեթեոսի մասին: Առասպելներ Հերակլեսի և Թեզեոսի մասին: Առասպել Անթեյի մասին:

20-րդ դաս.— Հունական պոեմները: Հոմերոսյան եպոսը: Տրոյական պատերազմը և «Իլիականը»: «Վոդիսականի» սյուժեն: Հոմերոսյան եպոսի նշանակությունը:

21-րդ դաս.— Դասակարգելի և պետությունների ծագումը Հիմնադրաման: Տոհմական կարգը հոմերական Հունաստանում: Բասիլիկաների և արիստոկրատիայի առանձնացումը: Պետություն— պոլիսի ծագումը: Պոլիսի կառուցվածքը: Ստրուկտուրի և գյուղացիների դրուժյունն ըստ Հոմերոսի պոեմների:

22-րդ դաս.— Հունական գաղութացումը: Գաղութացման պատճառները: Հունական գաղութները Սև և Միջերկրական ծովերի ափերին: Գաղութների բնակչության զբաղմունքները: Փողի և դրամի յերևան գալը Հունաստանում:

23-րդ դաս.— Կրկնություն:

II. Ս Պ Ա Ր Տ Ա (2 դաս)

24-րդ դաս.— Յերկիրը, բնակչությունը և Սպարտայի բաղադրամասերը: Սպարտայի աշխարհագրական դիրքը: Բնակչության զբաղմունքները: Թագավորական իշխանություն: Հերուսիա: Ժողովրդական ժողովը: Եֆորատի (ճարտասանություն) դերը: Սպարտական պետության բնակչության դասակարգային կազմը: Սպարտականների տիրապետությունը և նրանց ռազմական կազմակերպությունը: Հելոտների ստրկացումը: Հելոտների ջարդը:

25-րդ դաս.— Սպարտացիների կենցաղը և դաստիարակությունը: Հողը և հելոտները պետական սեփականություն: Հասարակական ճաշեր: Սպարտացիների դաստիարակության ռազմական բնույթը: Զորքի կազմակերպումը: Սպարտականների համախմբվածությունը հելոտներին ճնշելու նպատակով: Սպարտայի պատերազմները Մեսինայի դեմ: Պելոպոնեսյան պետությունների միություն կազմակերպվելը: Սպարտայի գերիշխանությունը:

III. ԱԹԵՆՔԻ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱՎՈՐՎԵԼԸ

(3 դաս, կրկնություն համար 1 դաս),

26-րդ դաս.— Յեկպառիչների իրապետությունը: Աթենքի պետության ծագումը: Աթենքի հնագույն պետական կառուցվածքը: Խոշոր հողատերերի տիրապետությունը: Պարտային ստրկություն: Դեմոսի իրավադուրի դրուժյունը: Դեմոսիություն արիստոկրատիական կառավարումից: Դրակոնի որենադրությունը— կամայականության որինականացում: Ստրկության աճումը և առևտրի զարգացումը:

27-րդ դաս.— Սոլոնը և Սոկրատեսը: Սոլոն: Պարտային ստրկության վոչնչացումը: Դուլքային ցենզի սահմանումը: Քաղաքացիների իրավունքները և պարտականությունները: Աթենքի պետական կառուցվածքը Սոլոնի որոշ: Յեկպառիչների իրավունքների պահպանումը: Դասակարգային պայքարը Սոլոնից հետո:

28-րդ դաս.— Բնապետությունը Աթենքում: Կլիսթենեսը: Պիստրատեսը և նրա սոցիալական հեղափոխությունը: Պիստրատեսի գործունեությունը: Դեմոկրատիական կուսակցության կառավարության գլուխ անցնելը՝ Կլիսթենեսի գլխավորությամբ: Կլիսթենեսի ռեֆորմները: Ոստրակիզմը գործողության մեջ մտցնելը: Աթենքի ստրկատիրական դեմոկրատիայի սկիզբը:

IV. ՀՈՒՅՆ—ՊԱՐՄԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ԱԹԵՆՔԻ ԾԱՂԿՈՒՄԸ

(4 դաս, կրկնություն համար 1 դաս)

30-րդ դաս.— Պատերազմի սկիզբը: Հույն-պարսկական պատերազմների պատճառները: Պարսիկների տիրապետությունը Փ. Ասիայում: Փ. Ասիական հույների ապստամբությունը: Մարգոնիայի արշավանքը: Մարաթոնի ճակատամարտը: Թեմիստոկլեսը և Արիստիդեսը վերադառնալով Աթենքի առևտրա-արդյունաբերական շրջանների և հողագործական բնակչության շահերի ներկայացուցիչներ:

31-րդ դաս.— Քսերքսեսի արշավանքը և պատերազմի վերջը: Հույների դեմ պարսիկների նոր արշավանքի նախապատրաստությունը: Քսերքսեսի արշավանքը: Կոնիստենը Թերմոպիլեսյան լեռնանցքի մոտ: Ճակատամարտը Սալամինայի, Պլատեյի և Միկալայի մոտ: Պարսիկների արտաքսումը և Փ. Ասիական քաղաքների ազատագրումը: Հույների հաղթությունների պատճառները: Աթենական ծովային միության կազմավորվելը: Աթենքի միության ծովային պետության վերածվելը:

32-րդ դաս.— Մեկությունը արհեստի և հողագործության մեջ: Դասակարգային պայքարը: Ստրկության ազդեցությունները: Ստրուկտուրի շուկաները և ստրկավաճառությունը: Ստրուկտուրի աշխատանքը երգաստերիաներում: Ստրուկտուրի աշխատանքը լեռնագործության մեջ: Ստրուկտուրի աշխատանքը գյուղատնտեսության մեջ: Ստրուկտուրի ապստամբությունները:

33-րդ դաս.— Պերիկլեսը և ստրկատիրական դեմոկրատիայի ծաղկումը: Պերիկլեսը և նրա գործունեությունը: Պետության սահմանադրությունը: Վիճակախաղի միջոցով պետական պաշտոններ ստանալը: Պետական պաշտոնների համար վարձատրություն մտցնելը: Աթենքի ստրկատիրական դեմոկրատիայի տիրապետությունը: Ստրկության լաֆն զարգացումը: Աթենքի կուլտուրայի ծաղկումը:

34-րդ դաս.— Կրկնություն:

Կ. ՊԵՆՈՊՈՆԵՍՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՅԵՎ ԱԹԵՆՔԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

(5 դաս, կրկնության համար 1 դաս)

35-րդ դաս.— Դասակարգային պայքարը և պատերազմի սկիզբը: Առևտրական արցակցությունն Աթենքի և Կորնթոսի միջև: Աթենական և Պելոպոնեսյան միության միջև յեղած քաղաքական կարգերի տարբերությունը: Պատերազմի առիթը: Պատերազմի սկիզբը: Պերիկլեսի անկումը: Նիկիայի հաշտությունը:

36-րդ դաս.— Սիցիլիական արշավանքը: Աթենքի պարտությունը և 30-ի բռնապետությունը: Հաշտության անկալությունը: Ալկիվիադեսի յեղույթը: Սիցիլիական արշավանքում: Աթենքի պարտությունը: Սպարտայի դաշինքը Պարսկաստանի հետ: Ստրուկոնների ապստամբությունը պատերազմի ժամանակ: Ոլիզարխիական հեղաշրջումն Աթենքում: 30-ի բռնապետությունը և նրա ապալումը:

37-րդ դաս.— Հունական քառանք: Թատրոնի ծագումը: Վոդբերգություն: Կատակերգություն: Թատրոնական տեխնիկան: Հունական դրամատուրգիան: Եսքիլես, Սոփոկլես, Եվրիպիդես, Արիստոփան:

38-րդ դաս.— Արվեստը և գիտությունը: Աթենքի Ակրագալիսը: Հունական վոճերը ճարտարապետության մեջ: Քանդակագործություն: Հունական քանդակագործ Փրոքոսը: Հունական պատմագիրները՝ Էրոդոտը, Թուկիդիդեսը: Արվեստը և գիտությունն ի սպաս հունական ստրկատերերին:

39-րդ դաս.— Հունական փիլիսոփայությունը: Դեմոկրիտ: Սոփիստները: Սոկրատը և նրա ուսմունքը: Սոկրատին հալածելը: Սոկրատի մահը: Պլատոն: Արիստոտել:

40-րդ դաս.— Կրկնություն:

VI. ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԸ ՄԱԿԵՏՈՆԻԱՅԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ

(4 դաս, կրկնության համար 1 դաս)

41-րդ դաս.— Մակեդոնիայի բարձրանալը: Մակեդոնիայի բնությունը: Բնակչության դասակարգային կազմը: Պետական կարգերը: Մակեդոնիայի Փիլիպոս թագավորի գործունեությունը: Փիլիպոսի նվաճումները: Յերկու կուսակցություններ՝ դեմոկրատական (հակամակեդոնական) և արիստոկրատական (մակեդոնական) պայքարն Աթենքում: Դեմոսթենես և Եսքիլես: Խեթոնների ճակատամարտը: Հունաստանի յենթարկվելը Մակեդոնիային:

42-րդ դաս.— Ալեքսանդր Մակեդոնացի: Ալեքսանդրի դաստիարակությունը և իշխանության գլուխ անցնելը: Ալեքսանդրի արևելք արշավելու պատճառները: Պարսկաստանի նվաճումը: Հնդկաստանի արշավանքը: Ալեքսանդրի մահը:

43-րդ դաս.— Ալեքսանդրի միապետության մասնատումը: Պայքարը դիադոխների միջև: Ալեքսանդր Մակեդոնացու միապետությունն մասնատումը և նոր պետությունների կազմակերպվելը: Մասնատման պատճառները: Հելլենական կուլտուրան: Արքիմեդ Եվկլիդես:

44-րդ դաս.— Հունաստանի տնկումը III դարում: Հունաստանը Մակեդոնիայի իշխանության ներքո: Արքյան և Եստրյան միությունը: Դասակարգային պայքարի սրվելը: Ադրիանի և Կլեոմենեսի ռեֆորմները: Հունաստանի գրավումը Հռոմի կողմից: Հունաստանի անկման պատճառները:

45-րդ դաս.— Կրկնություն:

Գ. Հ Ո Ս Մ Ի Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ը

I. ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱՎՈՐՎԵԼԸ

(4 դաս, կրկնության համար 1 դաս)

46-րդ դաս.— Հռոմի ծագումը և բազմադարյան ժամանակաշրջանը: (753—510 թ. թ. մ. թ. ա.): Հին Իտալիայի բնությունը: Իտալիայի ամենագլխավոր մարզերը և բնակչությունը: Հին Հռոմի ծագումը: Լեգենդա Հռոմի հիմնադրման մասին: Հռոմեական համայնքի բնակչության դասակարգային կազմը՝ պատրիկներ,

պլեբեյներ և ստրուկներ: Հռոմեական համայնքի քաղաքական կազմը: Թագավոր, սենատ, կուրիաների ժողովները: Սերվա Տուլիոսի ռեֆորմը:

47-րդ դաս. — Պատրիկների և պլեբեյների պայքարը: Թագավորական իշխանությունն անկումը և հանրապետությունն հաստատումը: Հանրապետության կառուցվածքը: Սենատ, Կոնսուլներ, ժողովրդական ժողովներ: Դիկտատոր: Պատրիկների և պլեբեյների պայքարը: Ժողովրդական տրիբուններ: XII ազյուսակները որենքները: Նաբիլիտետի կազմակերպումը: Հռոմեական հանրապետության ստրկատիրական բնույթը:

48-րդ դաս. — Իտալիայի նվաճումը և հռոմեական զորքի կազմակերպումը: Դալլերի արշավանքը: Սամնիտական պատերազմները: Պատերազմներ Պյուերոսի դեմ և հարավային Իտալիայի նվաճումը: Հռոմեական զորքը: Հռոմեացիների ռազմական տեխնիկան: Հռոմեացիների զինվորական գաղութները: Դաշնակիցները և նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները:

49-րդ դաս. — Հռոմեացիների հնագույն կրոնը: Բազմաստվածություն: Հռոմեական գլխավոր աստվածները: Կրոնական ծեսերը և գուշակությունները: Գրքերը և վեստալուհիները: Հունական կրոնի ազդեցությունը Հռոմեականի վրա: Հռոմեական կրոնի սպաս ստրկատերերին:

50-րդ դաս. — Կրկնություն:

II. ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

(3 դաս)

51-րդ դաս. — Փյունիկյան առաջին պատերազմը: Կարթագենը, նրա պետական կառուցվածքը: Մի բուռն ստրկատերերի տիրապետությունը Կարթագենում: Փյունիկյան պատերազմների պատճառները: Փյունիկյան առաջին պատերազմը: Հռոմեացիների պայքարը Կարթագենացիների դեմ ծովի վրա: Հռոմեական զորքի պարտությունն Աֆրիկայում: Պատերազմի վերջը:

52-րդ դաս. — Հառնիբալի արշավանքները: Հռոմեացիների և Կարթագենացիների նվաճումները Փյունիկյան 1-ին և 2-րդ պատերազմների միջև ընկած ժամանակամիջոցում: Հառնիբալ: Փյունիկյան 2-րդ պատերազմը: Հառնիբալի արշավանքն Իտալիայի վրա: Ճակատամարտերը Տրադիմենյան լճի և Կաննների մոտ: Հռո-

մեացիների ծանր դրությունը: Հռոմեացիների նվաճումները Սիցիլիայում և Իսպանիայում: Արքիմեդի մահը: Փյունիկյան յերկրորդ պատերազմի վերջը: Հռոմի հաղթությունների պատճառները:

53-րդ դաս. — Հռոմեացիների նվաճումներն Ալեկիում և Փյունիկյան յերրորդ պատերազմը: Մակեդոնիայի և Հունաստանի նվաճումը Հռոմի կողմից: Փյունիկյան յերրորդ պատերազմը: Կարթագենի պաշարումն ու ավերումը: Հռոմեական պետությունը 146 թ. մ. թ. ա. Հռոմեական պրովինցիաները և նրանց կառավարումը: Պրովինցիաների կողոպտումը:

III. ՍՏՐԿԱՏԻՐԱԿԱՆ ՀՌՈՄԸ II ՅԵՎ I ԴԱՐԵՐՈՒՄ Մ. Թ. Ա.

(1 դաս, կրկնության համար 1 դաս)

54-րդ դաս. — Ստրկությունը հռոմեական հանրապետությունում: Ստրկության աղբյուրները: Ստրկավաճառություն: Ստրուկների աշխատանքի ոգտագործումը մեծազարմ հռոմեացու քաղաքային տանը, լեռնային և շինարարական աշխատանքներում ու գյուղատնտեսության մեջ:

Ստրուկների ամենադաժան շահագործումը: Ստրուկ-գլխադիատորներ: Ազատ արձակվածներ: Հոմը — հին աշխարհի ստրուկատիրական խոշորագույն պետություն: Վերագործներ, վաշխառուներ և սպեկուլյանտներ: Հեծյալներ: Խոշոր հողատիրության աճումը: Խոշոր հողատիրոջ անտեսություն (լատիֆունդիա): Գյուղացիության քայքայումը և լյուծակեն-պրուլետարիատի գոյացումը:

55-րդ դաս. — Կրկնություն:

IV. ՍՏՐՈՒԿՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՍԿԻՋԲԸ ՅԵՎ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

(8 դաս, կրկնության համար 1 դաս)

56-րդ դաս. — Ստրուկների ապստամբությունը Սիցիլիայում և Պերգամում: Ստրկությունը Սիցիլիայում: Ստրուկների առաջին ապստամբությունը: Ապստամբների առաջնորդները: Ապստամբների առաջին հաջողությունները և նրանց կողմից իշխանության կազմակերպումը: Ապստամբության ճնշումը: Պերգամի թագավոր-

րութեան գրավումը Հոռմի կողմից: Ստրուկները և ազատ չքա-
վորութեան ապստամբութեանը 133 թ. մ. թ. ա. Պերգամոնի:
Ապստամբութեան ճնշումը: Նոր ապստամբութեան Սիցիլիայում:
Ստրուկների համառ պայքարը: Հռոմեական լեգեոնները և ապս-
տամբութեան ճնշումը:

57-րդ դաւ. — Գրեկոսներ: Գյուլագիութեան քայքայման հե-
տեանքով Հոռմի ռազմական հզորութեան համար ստեղծված սպառ-
նալիքը: Ռեֆորմների միջոցով ազատ գյուլագիութեանը վերա-
կանգնելու փորձերը: Գրակքոս յեղբայրները: Գրակքոս Տիբե-
րիոսի հողային որհնքը: Որհնքի հաստատումը: Տիբերիոս Գրակ-
քոսի կորուստը: Գայոս Գրակքոս: Գայոս Գրակքոսի որհնքնե-
րը: Պայքարն ընդդէմ Գայոս Գրակքոսի որհնքների: Նրա կո-
րուստը: Գրակքոսների ռեֆորմների անհաջողութեան պատճառ-
ները:

58-րդ դաւ. — Մաքիաւսը և նրա ռազմական ռեֆորմը: Յուդուր-
դինյան պատերազմը: Հռոմեացիների անհաջողութեանները պա-
տերազմում: Գայոս Մարիոս: Յուդուրդինյան պատերազմի վեր-
ջը: Կիմերները և տեմոնները: Հռոմեացիների առաջին պար-
տութեանները: Մարիոսի ռազմական ռեֆորմը: Նոր զորքեր:
Կիմերների և տեմոնների պարտութեանը: Դաշնակցային պատե-
րազմը:

59-րդ դաւ. — Սուլլայի դիկտատուրան: Ապստամբութեաննե-
րը հռոմեացիների դէմ Փոքր Ասիայում և Հունաստանում: Մա-
րիոսի և Սուլլայի պայքարը: Սուլլայի ռեֆորմները: Սուլլան
Արևելքում: Հոռմի գրավումը Մարյուսականների կողմից: Հաշտու-
թեան Միհրդատի հետ: Քաղաքացիական պատերազմն Իտալիա-
յում: Պրոսկրիպցիաներ: Սուլլայի դիկտատուրան:

60-րդ դաւ. — Սպարտակ: Դաշնակցային զինուորների դավադրութեանը
Կապուլայում: Սպարտակը Վեզովի վրա: Սպարտակի արշավանքը
գետի հյուսիս: Տարածախնութեաններ ապստամբների միջև: Սպար-
տակի հաղթանակը և խուճապը Հռոմում: Կրասսոսը գլխավոր հրամա-
նատար: Սպարտակի Սիցիլիա անցնելու անհաջող փորձը: Հոռմի
կողմից կատարած բոլոր ուժերի զորահավաքը Սպարտակի դէմ
պայքարելու համար: Սպարտակի կործանումը և ապստամբու-
թեան վախճանը: Ստրուկների ապստամբութեան պարտութեան
պատճառները: Ապստամբութեան նշանակութեանը:

61-րդ դաւ. — Կատիլինա: Ստրկատերերի զինվորական դիկ-
տատուրան Հռոմում Սպարտակին ճնշելուց հետո: Բանակները

հրամանատարների խոշոր ազդեցութեանը պետութեան մեջ: Պոն-
տոսի, Սիրիայի և Հրեաստանի միակցումը Հռոմին: Վաշխառու-
ների հարստութեան աճումը և նորեկիտերի քայքայումը: Կա-
տիլինայի դավադրութեանը հանրապետութեան դէմ: Կիկերոնը
կատիլինայի դէմ: Կատիլինայի կործանումը:

62-րդ դաւ. — Առաջին յեռապետութեանը և Հուլիոս Կեսարը:
Կեսարը և առաջին յեռապետութեանը: Գաղիայի նվաճումը Կե-
սարի կողմից: Կրասսոսի կորուստը: Կեսարի պայքարը Պոմպեոսի
դէմ իշխանութեան համար: Կեսարի դիկտատուրան:

63-րդ դաւ. — Համապետութեանը անկումը: Կեսարի սպանու-
թեանը: Յերկրորդ յեռապետութեանը: Հանրապետականների ջախ-
ջատումը: Ոկտավիանոսի պայքարն Անտոնիոսի դէմ: Հանրապե-
տութեան անկումը: Հանրապետութեան անկման պատճառները:

64-րդ դաւ. — Կրկնութեանը:

V. ՀՐՈՄԵԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹՅՈՒՆԸ I ՅԵՎ II-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՄ (Մ.Թ.)

(4 դաւ, կրկնության համար 1 դաւ)

65-րդ դաւ. — Ոկտավիանոս Ոգոստոսի և նրա հաջորդների կա-
ռավարումը: Ոգոստոսի պրինցիպատը: Պրետորիանական գվար-
դիան: Սենատի հեղինակութեան ամրապնդումը: Պրովինցիաների
գրութեանը Ոկտավիանոս—Ոգոստոսի ուրու: Ոգոստոսի արտա-
քին քաղաքականութեանը: Ներոն: 400 ստրուկների մահապա-
տիժը և այդ կապակցութեամբ ծագած խռովութեանները Հռո-
մում: Հոռմի հրկիզումը: Դավադրութեաններ կայսրի դէմ: Ներո-
նի կործանումը:

66-րդ դաւ. — Հռոմի կուլտուրան 1 և 2-րդ դարերում (մ. թ.):
Գրականութեան վերելքի պատճառները 1-ին դարում մ. թ. Վիր-
գիլիոս: Ենեիդա: Մեկենասի խմբակը: Հորացիոսը և նրա ներբող-
ները: «Հուշարձան» բանաստեղծութեանը: Ովիդիոսի «Մետա-
մորֆոզները»: Տիտոս Լիվիոս և Տակիտոս պատմաբանները: Դի-
տութեանը: Պլինիոս Ավագը:

67-րդ դաւ. — Ֆլավիոս: Ապստամբությունների մարտերը:
Վեսպասիանոսի թագավորումը: Առաջին ապստամբութեանը
Հրեաստանում: Ստրկատերերի իշխանութեան ամրապնդումը կայս-
րութեան մեջ: Կայսր Տրոյանոս: Նոր պրովինցիաների (Դաքիա,
Հյուսիսային Արաբիա) նվաճումը: Կայսրութեան սահմանները

Տրոյանոսի որդի: Բյուրոկրատական սխտեմի զարգացումը Տրոյանոսից հետո: Հուլայացիների 2-րդ ապստամբությունը: Յեբուսաղեմի ավերումը և հուլայացիների ցրումը:

68-րդ դաւ.— Պալատը բարբարոսների դեմ: Բարբարոսների ներխուժումը Հռոմեական կայսրության սահմանները: Կայսր Մարկոս Ավրելիոսի պայքարը բարբարոսների դեմ Դանուբյան սահմաններում: Նրա պայքարը պարթևների ներխուժման դեմ: Պրետորեականների տիրապետությունը: Սեպտիմիա Սեբերիոս: Բանակի ամբապնդումը: Սենատի կողմից իր նշանակությունը կորցնելը: Կայսր Կարակալիոսի որենքը կայսրության բոլոր ազատ բնակիչներին հռոմեական քաղաքացիության իրավունքներ տալու մասին:

69-րդ դաւ.— Կրկնություն:

VI. ՍՏՐՈՒԿՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԲԱՐԲԱՐՈՍՆԵՐԻ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ԿԱՅՍՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

(5 դաւ)

70-րդ դաւ.— Կայսրության քայքայման սկիզբը: Կոլոնատի զարգացումը: Առևտրի և արհեստի կրճատումը: Փողային ճգնաժամ: Հացի բաշխման կրճատումը: Լյուսիան—պրոլետարիատ: Պայքարը բանակների հրամանատարների միջև կայսերական դահի համար: Ստրուկների և արհեստավորների ապստամբությունը: Կայսրության վերականգնումը Ավրելիոսի կողմից:

71-րդ դաւ.— Դիակղեսիանոսը և նրա ռեֆորմը: Դիակղեսիանոսը և հեղափոխության ժամանակավոր ճնշումը: Դոմինատի սահմանումը: Կայսրության բաժանումն արևելյանի և արևմտյանի: Հարկերի ավելացումը: Կոլոնների, արհեստավորների և առևտրականների ձորտացումը: Բյուրոկրատական սխտեմի զարգացումը:

72-րդ դաւ.— Քրիստոնեություն: Քրիստոնեություն ծագումը: Առասպել՝ Հիսուսի մասին: Քրիստոնեություն ծագման պատճառները: Քրիստոնեական համայնքների կազմակերպվելը: Քրիստոնեական համայնքների սոցիալական կազմը: Քրիստոնեական յեկեղեցու կազմակերպվելը: Քրիստոնեական կրոնի ուսուստերներին:

73-րդ դաւ.— Պալատը գահի համար՝ Դիակղեսիանոսից հետո: Կոնստանդինի հանդիմանակն այդ պայքարում: Կոնստանդինի դա-

շինքը յեկեղեցու հետ: Միլանի հրովարտակը: Մայրաքաղաքն արևելք փոխադրելը:

74-րդ դաւ.— Ստուկենի հեղափոխությունը և Առևմտ-Հռոմեական կայսրության կործանումը: Բագտուրների գյուղացիական պատերազմը: Հուների և վեստրոթների ներխուժումը: Կայսրության վերջնականապես Արևելյանի և Արևմտյանի բաժանվելը: Ատտիլա: Կատալաունյան ճակատամարտը: Արևմտ-Հռոմեական կայսրության տերիտորիայի վրա բարբարոսական թագավորությունների կազմավորվելը: Հռոմի կործանման պատճառները: Մտալինը ստրուկների հեղափոխության մասին:

75—78-րդ դաւ.— Տարեվերջի կրկնություն:

ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿ

Յ Ե Գ Ի Ա Յ Ն Ո Ս

Միասնական յեզիպտական թագավորության կազմավորվելը մոտավորապես	—3200 տարի մ. թ. ա.
Խառնազուն բուրգերի կառուցման սկիզբը Գյուղացիների և ստրուկների ապստամբությունը	—2800 տարի մ. թ. ա.
Տուստոս 3-ի նվաճողական արշավանքների սկիզբը	—1750 տարի մ. թ. ա.
Ստրուկների ապստամբությունը և Յեզիպտոսի անկման սկիզբը	—1500 տ. մ. թ. ա.
Յեզիպտոսի նվաճումը պարսկական թագավոր Կամբիզիոսի կողմից	—մոտ 1200 տարի մ. թ. ա.
	— 525 տ. մ. թ. ա.

Մ Ի Զ Ա Գ Ե Տ Բ

Սումերյան քաղաքների կազմավորվելը	—3000 տ. մ. թ. ա.
Համալուրապի թագավորի որենքների կազմումը	—մոտ 2000 տ. մ. թ. ա.
Թեգլաթ Պալատը III-ը	—745—727 թ. թ. մ. թ. ա.
Նինվեյի կործանումը	—612 թ. մ. թ. ա.

Պ Ա Ր Ա Կ Ա Ո Ս Ա Ն

Դարեհ 1-ին	—521—485 թ. թ. մ. թ. ա.
------------	-------------------------

Հ Ի Ն Հ Ն Դ Կ Ա Ո Ս Ա Ն

Բրահմինների տերապետությունը	—1000—500 թ. թ. մ. թ. ա.
Չանդրա-Դուլատ	—320—291 թ. թ. մ. թ. ա.

Չ Ի Ն Ա Ո Ս Ա Ն

Վարմիր հոնքավորների ապստամբությունը	—18—23 թ. թ. մ. թ.
Վեզին չալմավորների ապստամբությունը	184—թ. մ. թ.

Հոմերոսի եպոխան
Առաջին Ուլիսիական
Սոլոնի ռեֆորմները
Կլիսթենեսի ռեֆորմները
Հունա-պարսկական պատերազմները
Մարաթոնի ճակատամարտը
Աթենական ծովային Միության կազմավոր-
վելը
Պերսիկոսի կառավարումը
Պերսպոսիական պատերազմը
Նիկիայի հաշտությունը
Սիցիլյան արշավանքը
Անտալիդյան հաշտությունը
Ֆեդոնի ճակատամարտը
Ալեքսանդր Մակեդոնացի
Սելասիայի ճակատամարտը և հեղափոխու-
թյան ճնշումը Սպարտայում
Հունաստանի նվաճումը Հռոմեացիների կող-
մից

Հ Ա Ն Ա

Թագավորական իշխանության անկումը և
հանրապետության սկիզբը
Սերվիոս-Տուլլոսի ռեֆորմը
XII աղյուսակների որենքները
Իտալիայի նվաճումը Հռոմի կողմից
Առաջին Պունիկյան պատերազմը
Յերկրորդ Պունիկյան պատերազմը
Յերրորդ Պունիկյան պատերազմը
Մարոկկոյի առաջին ապստամբությունը
Սիցիլիայում
Դրակոնների շարժումը
Դալմացիայի պատերազմը
Սպարտակի ապստամբությունը
Առաջին յեռապետությունը
Կեսարի սպանությունը
Յերկրորդ յեռապետությունը
Ոկտավիանոս-Ոգոստոսի կառավարումը
Ապստամբությունը Հրեաստանում
Կայսրության ազատ բնակչության կողմից
հռոմեական քաղաքացիության իրավունքների
ստանալը (Կարակալայի որոշ)
Դիոկղեանոս
Միլանի հրովարտակը
Կայսրության բաժանումը Արևմտյանի և Ա-
րևելյանի (Թեոդոսի որոշ)

—XI—IX դ. դ. մ. թ. ա.
—776 թ. մ. թ. ա.
—594 թ. մ. թ. ա.
—509 թ. մ. թ. ա.
—500—449 թ. թ. մ. թ. ա.
—490 թ. մ. թ. ա.

—478. թ. մ. թ. ա.
—445—430— թ. թ. մ. թ. ա.
—431—404 թ. թ. մ. թ. ա.
—421 թ. մ. թ. ա.
—415—413 թ. թ. մ. թ. ա.
—387 թ. մ. թ. ա.
—338. թ. մ. թ. ա.
—336—323 թ. թ. մ. թ. ա.

—221 թ. մ. թ. ա.

—146 թ. մ. թ. ա.

—510 թ. մ. թ. ա.
—578 թ. մ. թ. ա.
—450 թ. մ. թ. ա.
—V—III դ. մ. թ. ա.—
—264—241 թ. մ. թ. ա.
—218—201. թ. մ. թ. ա.
—149—146 թ. թ. մ. թ. ա.

—137—132 թ. թ. մ. թ. ա.
—134—121 թ. թ. մ. թ. ա.
—90—88 թ. թ. մ. թ. ա.
—74—71 թ. մ. թ. ա.
—60 թ. մ. թ. ա.
—44 թ. մ. թ. ա.
—43 թ. մ. թ. ա.
—30 թ. մ. թ. ա. 14 տ. մ. թ.
—66—70 թ. թ.

—212 թ.
285—305 թ. թ.
313 թ.

395 թ.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
V—VI ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

1. ՆԱԽՆԱԳԱՐՅԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ե ն գ ե լ ա.—Ընտանիքի, մասն. սեփ. և պետ. ծագումը,—գլուխ I—III.
Ե ն գ ե լ ա.—Բնության դիալեկտիկա Աշխատանքի մասնակցությունը
կապի մարդացմանը:

Тахтарев.—Очерки по истории первобытной культуры
Зибер.—Очерки первобытной культуры. Соцэкгиз, 1937 г.

2. Հ Ի Ն Ա Ր Ե Վ Ե Լ Բ

ա. Յ ե գ ի պ ս ո ս

Ս տ ր ու ղ ե.—Հին աշխարհի պատմությունը դ. V, IX—XIV, XX
Струве.—Хрестоматия по древней истории, ч. I, гл. I.
Матье.—Что читали египтяне 4.000 лет тому назад
Снегирев.—Египет
Флитнер.—В стране пирамид
Лурье.—В стране пирамид

բ. Միջագետքի հնագույն պեղումները

Ս տ ր ու ղ ե.—Հին աշխարհի պատմությունը դ. IV
Струве.—Хрестоматия по древней истории. ч. I, гл. II.

գ. Ասորեստանի լեզուական

Ս տ ր ու ղ ե.—Հին աշխարհի պատմությունը, VI, VIII, XVII и XVIII.
Струве.—Хрестоматия по древней истории, ч. I, гл. III.

դ. Հ ի ն Հ ն դ կ ա ս ա ն

Струве.—Хрестоматия по древней истории, ч. I, гл. IV.

յե. Հ ի ն Չ ի ն ա ս ա ն

Струве.—Хрестоматия по древней истории, ч. I, гл. V.
Հին Արևելքի պատմության վերաբերյալ փաստական նյութերի լեզվականության համար

Мельгунов.—Первые уроки по истории, рассказы V—IX.

Виппер.—Древняя Европа и Восток, гл. 1—4.

Тураев.—Древний Восток, т. I—отдел 1 и 2-й и т. II—отдели 3-й
и 5-й.

Масперо.—Древняя история народов Востока, гл. I—XIII

Васютинский.—Книга для чтения по древней истории, стр.
33—52.

3. ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ե ն գ ե լ ա.—Ընտանիքի մասնավոր սեփական. և պետութ. ծագումը IV և V
դարերը:

- Сергеев.—История древней Греции, гл. I—XVII
 Струве.—Хрестоматия по древней истории, ч. II, гл. I—VI.
 Тюменев.—История античных рабовладельческих обществ. Греции
 Эллинистические государства.
 Дератани.—Хрестоматия по античной литературе, ч. I—гл. I и III

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ—ՀՍՏ ԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՄԱՆԵՐԻ

1. Հունաստանի հնագույն երջանք

- Кун.—Что рассказывали греки о своих богах и героях, ч. I—раздел 2-й и ч. II—разделы 1—5.
 Альтман.—Греческая мифология, 77 էջից մինչև վերջը:

2. Սպարտա

Бергер.—Социальные движения в древней Спарте.

3. Հունա-պարսկական պատերազմները յեվ Արեմքի ծաղկումը

Лурье.—Письмо греческого мальчика.

4. Հունաստանը Մակեդոնիայի իշխանության ներքո

Հին Հունաստանի պատմության վերաբերյալ փաստական նյութերի հավաքում և վերլուծություններ.

Виппер.—Учебник древней истории (համահեղատի. հրատ.).

Виппер.—История Греции в классическую эпоху.

Васютинский (ред.)—Книга для чтения по истории древнего мира, стр. 73—462.

4. ՀԻՆ ՀՌՈՍ

Ենգելս.—Հնդաստանի մասնավոր սեփակ. և պետութ. ծաղկումը, գլ. VI.

Тюменев.—История античных рабовладельческих обществ. Рим, гл. I—XVI

Струве.—Хрестоматия по древней истории, ч. II, III, гл. I—V.

Дератини.—Хрестоматия по античной литературе, т. II.

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀՍՏ ԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՄԱՆԵՐԻ

Ստրուկների հեղափոխության սկիզբը յեվ հանգստեությունը անկումը

Мишулин.—Спартакосское восстание, изд, 1936 г.

Мишулин.—Революция рабов и падение Римской республики, изд, 1936 г.

Հռոմի պատմության վերաբերյալ փաստական նյութերի յեվ տեղեկանքների հավաք

Моммзен.—История Рима, тт. I и II.

Вегнер.—История Рима, тт. I и II.

Виппер.—Учебник древней истории (համահեղատի. հրատ.).

Виноградов.—Учебник древней истории.

Кареев.—Учебная книга по древней истории.

Васютинский (ред.)—Книга для чтения по древней истории, ч. II и III.

ՀՈՌՄԻ ՅԵՎ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

(VII ԴԱՍԱՐԱՆ)

ԲԱՅԱՏՐԱԳԻՐ

Հռոմի և միջին դարերի պատմության համառոտած դասընթացն ուսումնասիրվում է միջնակարգ դպրոցների VII դասարաններում: Այս համառոտած դասընթացի ծրագիրը, նյութի ժամանակագրական-հետևողական դասավորությամբ, տալիս է Հռոմի և միջնադարի պատմությունը՝ վորպես մարդկային հասարակության զարգացման յերկու ետապներ: Այդ ետապներից յուրաքանչյուրի կոնկրետ նյութը պետք է ապահովի ստրկատիրական և ֆեոդալական հասարակությունների բնորոշ կողմերի ըմբռնումը:

Հռոմի պատմությունը շարադրելով սովորողներին, դասատուն պետք է ցույց տա ստրկատիրական հասարակության ձևակերպվելը, նրա տնտեսական քաղաքական և կուլտուրական կյանքի զարգացման առանձնահատկությունները, ստրուկների պայքարը ստրկատերերի դեմ և ստրուկների հեղափոխությունը, վորը «լիկվիդացիայի յենթարկեց ստրկատերերին և վերացրեց շահագործման ստրկատիրական ձևը» (ՄՏԱԼԻՆ):

Միջնադարի դասընթացում դասատուն պետք է սովորողներին հետ մանրամասնորեն քննի, թե ինչպես ստրուկների հեղափոխությունը հաստատեց «աշխատավորների շահագործման ճորտատիրական ձևը» (ՄՏԱԼԻՆ): Այնուհետև՝ թե ինչպես ծագեցին ֆեոդալական հասարակությունը և ֆեոդալական կուլտուրան: Առանձին շեշտակիություն է ստանում սովորողներին ֆեոդալական հասարակության ներքին հակասությունների զարգացման հիմնական պրոբլեմներին ճշտորեն հանդեպնելը:

Կոնկրետ նյութի վրա պետք է սովորողներին ցույց տալ

ստրկատիրական իրավակարգի համեմատությունը ֆեոդալական կարգերի պրոգրեսիվ լինելը, պարզաբանել Ֆեոդալայի ժամանակակից ժողովուրդների և պետությունների նախահայրերը հանդիսացող ազգային պետությունների կազմավորման պրոցեսի պրոգրեսիվ նշանակությունը: Պետք է ընդգծել, վոր աչգ պետությունների առաջացումն ընթացել է շահագործվող դասակարգի կողմից շահագործողների դեմ մղած դասակարգային դաժան պայքարի ֆոնի վրա և վոր մի շարք խոշորագույն ապստամբություններ սասանեցին ֆեոդալական պետությունների հիմքերը, վորի հետեանքով փոփոխություններ առաջացան սրունց հասարակական և քաղաքական իրավակարգում:

Միջնադարի դասընթացում վորպես ֆեոդալական հասարակության տիրող դասակարգի քաղաքականության արտահայտություն պետք է ցույց տալ նաև ազգային ճնշումը և անհրձեղանդ ժողովուրդների (արաբների և այլն) բնաջնջումը:

Ուսուցիչը առավել մեծ ուշադրություն պետք է դարձնի իդեոլոգիայի հարցերին: Հռոմի պատմության դասընթացում տրվում է քրիստոնեյության ծագումը, իսկ միջնադարյան դասընթացում տրվում են քրիստոնեյական յեկեղեցու պատմությունը և նրա ուսմունքի ամենադժվար մոմենտները:

Ցեկեղեցին պետք է ցույց տրվի վորպես տիրող դասակարգի ներկայացուցիչ, վորը յերկրային և անդրշիրիմյան աշխարհի մասին իր ամբողջ ուսմունքով արդարացնում է դոյություն ունեցող անհավասարությունը և շահագործումը: Ծրագիրը սովորողներին ծանոթացնում է նաև այն մոլի և դաժան միջոցներին, վորոնց ոգնությունը յեկեղեցին արմատացնում էր իր իդեոլոգիան ժողովրդական մասսաների գիտակցության մեջ և վորոնց միջոցով նա պայքարում էր յեկեղեցուց անկախ գիտության զարգացման դեմ, վոչնչացնում էր մարդկության մեծ մտածողներին և կոպիտ սնտրիապաշտություններ եր տարածում ժողովրդի մեջ: Ամեն մի կրոն, նույնիսկ այն, վոր հանդես է դալիս «վորպես բուրժուազիայի ամենահամարձակ մասի կրոն» (Ենգելս՝ Կալվինիզմի մասին), հանդիսանում է մասսաների կեղեքման ու շահագործման գնդ: Միջնադարի պատմության մեջ ուսումնասիրվող յեկեղեցու և կրոնի պատմության բոլոր հարցերը դպրոցի համար հսկայական նշանակություն ունեն, հակադրական դաստիարակության պլանում:

Ուշ միջնադարն ուսումնասիրելիս առանձնապես պետք է

սովորողների ուղադրութիւնը սրել այսպես կոչված նախնական կուտակման ելութեան վրա: Նոր տնտեսական և քաղաքական ձևերի ծագումը, նոր դասակարգերի առաջանալը, սովորողներին տրվում է՝ բուրժուական և պրոլետարական հեղափոխութեան արմատական տարբերութեան մասին:

Ընկեր Ստալինի ցուցումի լույսի տակ: Սովորողները կոնկրետ փաստերով պետք է գիտենան, թե, բուրժուական վաղ հեղափոխութիւններն ինչպես ելին սոսանում ֆեոդալական կարգերի հիմքերը, ինչպես եր նախապատրաստվում նրա հեղափոխական տապալումը:

Հռոմի և միջնադարի պատմութիւնն ուսումնասիրելով, սովորողները պետք է ըմբռնեն, վոր «հասարակութեան այս բաժանումը դասակարգերի՝ պատմութեան մեջ պետք է մեր առաջ միշտ պարզ կանգնած լինի, ինչպես հիմնական փաստ» (Լենին—հատ. 24, էջ՝ 366):

Սովորողներին շարադրելով Հռոմի և միջին դարերի պատմութիւնը, դասատուն պետք է նրանց հանգեցնի այն ըմբռնմանը, վոր ֆեոդալական հասարակութիւնն առավել չափով առաջադիմական է, քան ստրկատիրական հասարակութիւնը, իսկ բուրժուական հասարակութիւնը՝ ավելի առաջադիմական համեմատած ֆեոդալական կարգերի հետ:

Պատմական կոնկրետ նյութի հիման վրա դասատուն պետք է սովորողներին հանգեցնի մարդկային հասարակութեան պրոգրեսիվ զարգացման հիմնական ետապների ըմբռնմանը, այն հակասութիւնների ըմբռնմանը, վորոնք հատուկ են մարդկային հասարակութեանը, նրա զարգացման գանադան ետապներում և վորոնք չեն կարող լուծված լինել դասակարգային հասարակութեան նոր ձևերի ստեղծումով: ԽՍՀՄ-ի որինակի վրա սովորողներին պետք է ցույց տալ, վոր միայն պրոլետարական հեղափոխութիւնը կարող է մարդկութեան առաջ գրված խնդիրները լուծել: Մտեղծել սոցիալիզմ, վոչնչացնող հասարակութեան բաժանվելը դասակարգերի, հասարակութեան բոլոր անդամներին դարձնել աշխատավորներ, վերացնել մարդու ձեռքով ամեն տեսակի շահագործման հողը (Լենին յերկ. հատ. 24, էջ՝ 314):

Հռոմի և միջին դարերի պատմութեան համառոտած դասընթացում, լիակատար դասընթացի համեմատութեամբ՝ վորոշ թեմաներ դուրս են թողնված: Սակայն նյութի շարադրման մեջ

պատմական-ժամանակագրական հաջորդականութիւնը պահպանելու նպատակով ծրագրում տրվում են ընդհանրացնող դասեր, վորոնք կարճառոտ ձևով վերականգնում են բաց թողած նյութի ամենաեյակական մոմենտները:

Այդպիսի դասի որինակ կարող է լինել 1938/39 ուսումնական տարվա աշխատանքի պլանի 5-րդ դասը՝ «IX—XI-րդ դարերի Յերոպան» անունով:

Այս դասը փոխարինում է միջին դարերի պատմութեան հիմնական ծրագրի հետեյալ դասերին՝ «Կարլոս Մեծի կայսրութեան «մասնատումը», «IX—XI-րդ դարերի Ֆրանսիան» և մասնակիորեն՝ «IX—XI-րդ դարերի Անգլիան» ու «IX-րդ դարի Գերմանիան ու Իտալիան» — անուններով դասերի բովանդակութեանը:

Այսքան ընդարձակ նյութի դասավանդումը մի դասի ընթացքում հնարավոր է իրականացնել միայն հետեյալ պայմաններում:

1938/39 ուս. տարվա աշխատանքի համառոտ ծրագրում տրվում է Կարլոս Մեծի միապետութեան 3 մասի բաժանվելու փաստը: Այս մասերը ցույց են տրվում քարտեզի վրա բայց միևնույն ժամանակ չեն տրվում այն թագավորների անունները, վորոնք ստացան այդ յերեք մասերը, և մյուս կողմից՝ տրվում է Վերդեն քաղաքի անունը և Վերդենի դաշինքի կնքման տարին: 2-րդ հարցը՝ հունգարացիների, արաբների և նորմանդացիների ապստակութիւնների վերաբերյալ համառոտ է տրվում: Սակայն այդ դեպքում, կարելի չէ բերել վայրագութեան և յերդմազանցութեան վորոշ վառ որինակներ, վորոնցով որինակի զուգակցվում ելին նորմանդացիների ասպատակութիւնները: Այդ որինակները կարելի չէ վերցնել կամ Վիպերի՝ միջին դարի պատմութեան դասագրքից, կամ Վինոգրադովի խմբագրութեամբ լույս տեսած «Միջին դարերի պատմութեան վերաբերյալ ընթերցանութեան գրքեր»-ից: Այս նկարագրութիւնների ժամանակ, սակայն, վորպեսզի չձանրաբեռնվի սովորողի հիշողութիւնը փաստերի մեծ քանակութեամբ, հարկավոր է, այդ ժողովուրդների ասպատակութիւնների հիմնական ուղղութիւնը տալով, միևնույն ժամանակ չտալ այլևս այս ասպատակութիւնների հետ կապված աշխարհագրական վայրերի անուններն ու թվարկումները:

Դասի յեղրափակման մասը նվիրվում է 9-րդ դարում Արև-

I. ՀՈՈՄԵՆԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱՎՈՐՎԵԼԸ

(4 դաս, կրկնաբայան համար 1 դաս)

1-ին դաս.— Հոռմի ծագումը և քաղաքների ժամանակա-
տրամը (753—510 թ. թ. մ. թ. ա.): Հին Իտալիայի բնությունը:
Իտալիայի ամենազվաճառ մարզերը և բնակչությունը: Հին Հոռ-
մի ծագումը: Հոռմի հիմնադրման մասին յեղած ավանդությունը:
Հոռմեական համայնքի բնակչության դասակարգային կազմը. պատ-
րիկներ և պլեբեյներ: Հոռմեական համայնքի քաղաքական կազ-
մը: Թագավորը, սենատը, Կուրյատների ժողովներ: Սերվիոս Տու-
լիոսի ռեֆորմը:

2-րդ դաս.— Պատրիկները և պլեբեյները պայքարը: Թագավո-
րական իշխանության անկումը և հանրապետության հաստա-
տումը: Հանրապետության կառուցվածքը: Սենատ, կոնսուլներ,
ժողովրդական ժողովներ: Դիկտատոր: Պատրիկների և պլեբեյնե-
րի պայքարը: Ժողովրդական տրիբուններ: XII աղյուսակների
որենքները: Նորբիլիտետի կազմակերպումը: Հոռմեական հանրա-
պետության ստրկատիրական բնույթը:

3-րդ դաս.— Իտալիայի նվաճումը և Հռոմեական զորքի կազ-
մակերպումը: Դալլերի արշավանքը: Սամնիտական պատերազմնե-
րը: Պատերազմները Պյուրոսի դեմ և հարավային Իտալիայի նվա-
ճումը: Հռոմեական զորքը: Հռոմեացիների ռազմական տեխնի-
կան: Հռոմեացիների զինվորական գաղութները: Դաշնակիցները
և նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները:

4-րդ դաս.— Հռոմեացիների նվաճումը կրոնը: Բազմաստվա-
ծություն: Հռոմեական գլխավոր աստվածները: Կրոնական ծեսե-
րը և զուշակությունները: Քրմերը և վեստալուհիները: Հունա-
կան կրոնի ազդեցությունը հռոմեական վրա: Հռոմեական կրոնն
ի սպաս ստրկատերերին:

5-րդ դաս.— Կրկնություն:

II. ՀՈՈՄԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

(3 դաս)

6-րդ դաս.— Պյունիկյան առաջին պատերազմը: Կարթագենը.

մայան Յերոպոլիս կազմակերպված ֆեոդալական կարգերի նկա-
րագրմանը: Ուսուցիչը պետք է աշակերտների առաջ վերականգ-
նի ֆրանկների պետության ֆեոդալական կարգերի պատկերը,
վորպես Արևմտյան Յերոպոլիս ֆեոդալական հասարակության տի-
պիկ պատկեր: Սակայն, այս դեպքում, ուսուցիչը չի տալիս ֆրան-
սիական կարևորագույն հերցոգությունների և կոմսությունների
տիրակալությունների անունները, ցույց չի տալիս 9—11-րդ
դարերի ֆրանսիական թագավորներին պատկանած տերիտորիա-
ները: Ֆեոդալիզմի այսպիսի կոնկրետ նկարագրության դեպքում
աշակերտը կըմբռնի ֆեոդալական հասարակության պատկերն
ընդհանրացած կերպով, այսինքն միջին դարերի հետագա պատ-
մությունը հասկանալու համար անհրաժեշտ պատկերացում կըս-
տանա:

Հինգերորդ դասի որինակը ցույց է տալիս, թե ինչպես
ուսուցիչը պետք է ուսումնասիրի ծրագիրը, վորպեսզի աշակերտ-
ներին չզերաբեռնի նյութով և միևնույն ժամանակ նրանց հա-
մար պահի պատմական վառ պատկերներ:

Ծրագրային նյութը համառոտելու 2-րդ տեսակի որինակը
կարող է լինել պլանի՝ «Անգլիան 12-րդ դարում» վերնագրված
36-րդ դասը: Այս դասում միացվում են հետևյալ դասերը. 1) «Անգլիայի տնտեսական զարգացումը» կոչված դասը 2) «Անգլի-
ան առաջին թյուրդորների որոք» դասը և 3) «Յելիզավետի
դարը» դասի նյութը: Ժամանակի չափազանց սուղ լինելու
դեպքում, ստիպված պետք է այդ յերեք դասերից ընտրել
միայն ամենահատկանշականը՝ այսինքն հարկ կլինի առաջին
դասից վերցնել այն պատկերները, վորոնք նկարագրում են ագ-
րարային հեղաշրջումն ու մանուֆակտուրան Անգլիայում: Հետևյալ
դասերից պետք է վերցնել Հենրիխ 8-րդի պատմությունից
միայն ռեֆորմացիայի հարցն Անգլիայում, իսկ «Յելիզավետի
դարը» դասից՝ միայն Յելիզավետի արտաքին քաղաքականու-
թյունը, Անգլիայի ծովային հզորության աճումը և արյունալի
որենադրությունը: Միջին դարերի պատմության վերջին շրջան-
ները (Փրանսիայի, Անգլիայի, Պրուսիայի և Ավստրիայի պատ-
մությունը 18-րդ դ.) չեն կարող ուսումնասիրվել VII դասառա-
նում և պետք է փոխադրվեն VIII դասարանի 1939/40 թ. պատ-
մության դասընթացը:

VI. ՍՏՐՈՒԿՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՍԿԻԶԲԸ ՅԵՎ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

(8 դաս, կրկնուրբան համար 1 դաս)

Նրա պետական կառուցվածքը: Մի բուռ ստրկատերերի տիրապե-
տությունը Կարթագենում: Պյունիկյան պատերազմների պատ-
ճառները: Պյունիկյան առաջին պատերազմը: Հռոմեացիների պա-
տերազմը Կարթագենացիների դեմ ծովի վրա: Հռոմեական զոր-
քերի պարտությունն Աֆրիկայում: Պատերազմի վերջը:

7-րդ դաս.— Հաննիբալի արշավանքները: Հռոմեացիների և
կարթագենացիների նվաճումները Պյունիկյան առաջին և յերկ-
րորդ պատերազմների միջև ընկած ժամանակամիջոցում: Հաննի-
բալ: Պյունիկյան յերկրորդ պատերազմը: Հաննիբալի արշավանքն
Իտալիայի վրա: Ծակատամարտերը Տրադիմենյան լճի և Կաննե-
րի մոտ: Հռոմեացիների ծանր դրությունը: Հռոմեացիների նվա-
ճումները Սիցիլիայում և Իսպանիայում: Արքիմեդի մահը: Պյու-
նիկյան յերկրորդ պատերազմի վերջը: Հռոմի հաղթությունների
պատճառները:

8-րդ դաս.— Հռոմեացիների նվաճումներն արևելքում և Պյու-
նիկյան յերրորդ պատերազմը: Մակեդոնիայի և Հունաստանի նվա-
ճումը Հռոմի կողմից: Պյունիկյան յերրորդ պատերազմը: Կար-
թագենի պաշարումն ու ավերումը: Հռոմեական պետությունը
146 թ. մ. թ. ա.: Հռոմեական պրովինցիաները և նրաց կառա-
վարումը: Պրովինցիաների կողոպտումը:

III. ՍՏՐԿԱՏԻՐԱԿԱՆ ՀՈՌՄԸ II ՅԵՎ I ԴԱՐԵՐՈՒՄ մ. թ. ա.

(1 դաս, և կրկնուրբան համար 1 դաս)

9-րդ դաս.— Ստրկությունը Հռոմեական համրապետությունում:
Ստրկության աղբյուրները: Ստրկավաճառություն: Ստրուկների
աշխատանքի ոգտագործումը մեծազարմ հռոմեացու քաղաքային
տանը, շինարարական և լեռնագործության աշխատանքներում,
գյուղատնտեսության մեջ: Ստրուկներ պահելը: Ստրուկների ամե-
նադաժան շահագործումը: Ստրուկ-գլադիատորներ: Ազատ արձակ-
վածներ: Հռոմը հին աշխարհի ստրկատիրական խոշոր պետու-
թյուն: Վերագնորդներ, վաշխառուներ, սպեկուլյանտներ: Հեծյալ-
ներ: Խոշոր հողատիրության աճումը: Խոշոր հողատիրոջ անտե-
սությունը (լատիֆունդիա): Գյուղացիության քայքայումը և
լյուծակն պրոլետարիատի գոյացումը:

10-րդ դաս.— Կրկնություն:

11-րդ դաս.— Ստրուկների առաջին ապստամբությունը Սիցիլիա-
յում: Ստրուկների ապստամբությունը Պերգամոն: Ստրկությունը
Սիցիլիայում: Ստրուկների առաջին ապստամբությունը: Ապս-
տամբների առաջնորդները: Ապստամբների առաջին հաջողու-
թյունները և նրանց կողմից իշխանության կազմակերպումը:
Ապստամբության ճնշումը: Պերգամոնի թագավորության դրավումը
Հռոմի կողմից: Ստրուկների և ազատ չքավորության ապստամ-
բությունը 133 թ. մ. թ. ա. Պերգամոն: Ապստամբության ճնշ-
ումը:

12-րդ դաս.— Գրակոսներ: Գյուղացիության քայքայման հե-
տևանքով հռոմեական ռազմական հզորության համար ստեղծ-
ված սպառնալիքը: Ռեֆորմների միջոցով ազատ գյուղացիու-
թյունը վերականգնելու փորձերը: Գրակոսս՝ յեղբայրները: Տի-
բերիոս Գրակոսի հողային որենքը: Որենքի հաստատումը: Տի-
բերիոս Գրակոսի կորուստը: Գայոս Գրակոս: Գայոս Գրակոս-
ի որենքները: Պայքար Գայոս Գրակոսի որենքների դեմ: Նրա
կորուստը: Գրակոսների ռեֆորմների անհաջողությունների
պատճառները:

13-րդ դաս.— Մարիուս և Միտրիդատի ռեֆորմը: Յու-
զուրդիյան պատերազմը: Հռոմեացիների անհաջողությունները
պատերազմում: Գայոս Մարիուս: Յուզուրդիյան պատերազմի
վերջը: Կիմերները և տևոնները: Հռոմեացիների առաջին պար-
տությունները: Մարիուսի զինվորական ռեֆորմը: Նոր զորք-
ի կիմերների և տևոնների պարտությունը: Դաշնակցային պա-
տերազմ: ապստամբության վերջը:

14-րդ դաս.— Սուլլայի դիկտատուրան: Ապստամբությունները
Մարիուսի և Սուլլայի պայքարը: Սուլլայի ռեֆորմները: Սուլլան
Բիուսի և Սուլլայի պայքարը: Մարիուսի զինվորական ռեֆորմը: Հաշ-
տակարմ: Հռոմի դրավումը Մարիուսականների կողմից: Հաշ-
տակարմ Միհրդատի հետ: Քաղաքացիական պատերազմն Իտա-
լիայում: Պրոսկրիպցիաներ: Սուլլայի դիկտատուրան:

15-րդ դաս.— Սպարտակ: Դադիատորների դավադրությունը
կապույտում: Սպարտակը Վեզուվի վրա: Սպարտակի արշավան-

քը դեպի հյուսիս: Տարածայնություններ ապստամբների միջև: Սպարտակի հաղթությունը և խուճապը Հռոմում: Կրասոսը գլուխավոր հրամանատար: Սպարտակի Սիցիլիա անցնելու անհաջող փորձը: Հռոմի կողմից կատարած բոլոր ուժերի զորահավաքը Սպարտակի դեմ պայքարելու համար:

Սպարտակի կործանումը և ապստամբության վախճանը: Ապստամբած ստրուկների պարտության պատճառները: Ապստամբության նշանակությունը: Մարքսը և Ենգելսը Սպարտակի մասին:

16-րդ դաս. — Կասիլինա: Ստրկատերերի զինվորական դիկտատուրան Հռոմում Սպարտակի ապստամբությունից հետո: Բանակների հրամանատարների խոշոր ազդեցությունը պետություն մեջ: Պոնտոսի, Սիրիայի և Հրեաստանի միացումը Հռոմին: Վաշխառուների հարստության աճումը և Նորելիտետի քայքայումը: Կատիլինայի դավադրությունը: Կիկերոնը Կատիլինայի դեմ: Կատիլինայի կործանումը:

17-րդ դաս. — Առաջին յեռապեսաւթյունը (srhnametwsp) և Հալիսոս Կեսարը: Կեսարն ու առաջին յեռապետությունը: Կեսարի կողմից Գաղիան նվաճելը: Կրասոսի կործանումը: Կեսարի պայքարն ընդդեմ Պոմպեոսի՝ իշխանության համար: Կեսարի դիկտատուրան:

18-րդ դաս. — Հալիսոսաւթյան անկումը: Կեսարի սպանությունը: Յերկրորդ յեռապետությունը: Հանրապետականների ջախջախումը: Ոգտավիանոսի պայքարն Անտոնինոսի դեմ: Հանրապետության կործանումը: Հանրապետության անկման պատճառները:

19-րդ դաս. — Կրկնություն:

V. ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅՈՒՆԸ I ՅԵՎ II ԴՄՐԵՐՈՒՄ Ժ.Թ.

(4 դաս, կրկնություն համար 1 դաս)

20-րդ դաս. — Ոգոստոս Ոգտավիանոսի կառավարումը: Ոգոստոսի պրինցիպատը: Պրետորյանական զվարդիան: Սենատի հեղինակության ամրապնդումը: Պրովինցիաների դրությունը Ոգոստոս Ոկտավիանոսի որոշ: Ոգոստոսի արտաքին քաղաքականությունը: Ներոն: 400 ստրուկների մահապատիժը, և խռովությունները Հռոմում այդ կապակցությամբ: Հռոմի հրկիզումը: Դավադրություններ կայսրի դեմ: Ներոնի կործանումը:

21-րդ դաս. — Կայսր Վեսպասիանոսը և Տրոյանոսը: Ապրեսամբությունների ալիքները: Վեսպասիանոսի զահակալությունը: Առաջին ապստամբությունը Հրեաստանում: Բատաֆները ապրեսամբությունը: Ստրկատերերի իշխանության ամրապնդումը կայսրության մեջ: Կայսր Տրոյանոսը: Նոր պրովինցիաների (Դաքիա, Հյուսիսային Արաբիա) նվաճումը: Կայսրության սահմանները Տրոյանոսի որոշ: Բյուրոկրատական սիստեմի զարգացումը Տրոյանոսից հետո: Հրեաների յերկրորդ ապստամբությունը: Յերուսաղեմի ավերումը և հրեաների ցրումը:

22-րդ դաս. — Պալեա բարբարոսների դեմ: Բարբարոսների ներխուժումը հռոմեական կայսրության սահմանները: Կայսր Մարկոս Ավրելիոսի պայքարը բարբարոսների դեմ Դանուբյան սահմաններում: Նրա պայքարը պարթևների ներխուժման դեմ: Պրետորյականների տիրապետությունը: Սեպտիմիոս Սևերիոս: Բանակի ամրապնդումը: Սենատը կորցնում է իր նշանակությունը: Կայսր Կարակալայի որենքը՝ իմպերիայի բոլոր ազատ բնակիչներին հռոմեական քաղաքացիության իրավունքներ տալու մասին:

23-րդ դաս. — Հռոմի կալսաւրան I և II դարերում: Ժ.Թ. Գրականության վերելքի պատճառները մեր թվագրության առաջին դարում: Վերգիլիոս: Ենեիդա: Մեկենասի խմբակը: Հորացիոս: Նրա ներբողները: «Հուշարձան» բանաստեղծությունը: Ովիդիոսի «Մետամորֆոզները»: Տիտոս-Լիվիոս և Տակիտոս պատմագիրները: Գիտություն: Պլինիոս Ավագը:

VI. ՍՏՐՈՒԿՆԵՐԻ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ: ԲՄՐԲՄՐՈՍՆԵՐԻ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՅԵՎ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅԱՆ ԿՐԾՄԱՆՈՒՄԸ

(5 դաս)

24-րդ դաս. — Կայսրության բալետյան սկիզբը: Կոլոնատի զարգացումը: Առևտրի և արհեստների կրճատումը: Փողային ճգնաժամը: Լյուդպեն-պրուետարիատին բաշխվող հացի կրճատումը: Պայքարը բանակի հրամանատարների միջև կայսերական զահի համար: Ստրուկների և արհեստավորների ապստամբությունը: Բարբարոսների ներխուժումը: Բազաուդների ապստամբությունը:

25-րդ դաս. — Դիակոնսիանոսը և նրա ռեֆորմները: Դիոկղե-

տիւննուր և հեղափոխութեան ժամանակավոր ճշդումը: Դոմինատի սահմանումը: Կայսրութեան բաժանումն արևելյանի և արևմտյանի: Հարկերի ավելացում: Կոլոնների, արհեստավորների և առևտրականների ճորտացումը: Բյուրոկրատական սխտեմի զարգացումը:

26-րդ դաւ. — Քրիստոնեւթյունը: Քրիստոնեւթյան ծագումը: Առասպել Հիսուսի մասին: Քրիստոնեւթյան ծագման պատճառները: Քրիստոնեւթական համայնքների կազմակերպվելը: Քրիստոնեւթական համայնքների սոցիալական կազմը: Քրիստոնեւթական յեկեղեցու կազմակերպվելը: Յեպիսկոպոսութիւն: Քրիստոնեւթական կրօնն ի սպաս ստրկատերերին:

27-րդ դաւ. — Կայսր կոստանտինը և նրա հաջորդները: Պայքարը գահի համար Դիոկղետիանոսից հետո: Կոնստանտինի հաղթանակն այդ պայքարում: Կոստանտինի դաշինքը յեկեղեցու հետ: Միլանի հրովարտակը: Մայրաքաղաքի փոխադրումը զեպել արևելք:

28-րդ դաւ. — Ստրակների նեղափախւթյունը և Արևմտյան Հռոմեայական կայսրւթյան կործանումը: Բողոսեւների գլուղացիական պատերազմը: Հոնները և վեստգոթների ներխուժումը: Կայսրութեան վերջնական բաժանումն արևելյանի և արևմտյանի: Ատիլա: Կատալաունյան ճակատամարտը: Արևմտա-Հռոմեական կայսրութեան տերիտորիայում բարբարոսական թագավորութիւնների կազմավորվելը: Արևմտա-Հռոմեական կայսրութեան վախճանը: Հռոմի կործանման պատճառները: Ստալինը ստրուկների հեղափոխութեան մասին:

29-րդ դաւ. — Կրկնութիւն:

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

1-ին դաւ. — Հռոմեական կայսրւթյան անկումը: Հռոմեական կայսրութեան քայքայումը: Սարուկների և կոլոնների հեղափոխութիւնը: Բարբարոսների ներխուժումները: Դերմանացիներ: Դերմանացիների հասարակական և քաղաքական կարգերը: Հռոմեական կայսրութեան անկումը:

2-րդ դաւ. — Բարբարոսական քաղաքացիականները: Բարբարոսական թագավորութիւնները Հռոմեական կայսրութեան տերիտորիայի վրա: Հասարակական կարգերը Փրանկների թագա-

վորութեան մեջ ըստ «Մալիական պրավդայի»: Ֆեոդալական հարաբերութիւնների սկիզբը:

3-րդ դաւ. — Ֆրանկների պետւթյունը մինչև Կարլոս Մեծը: Փրանկների պետութեան տերիտորիան VIII դարում: Չինվորական ավագանի: Բենեֆիցիաներ: Վասսալներ և սենյորներ: Արաբների հարձակումը: Կարլոս Մարտել Մայորդոմը: Կալվաճքային տնտեսութիւն: Աղատ գլուղացիների ճորտացումը:

4-րդ դաւ. — Կարլոս Մեծի կայսրւթյունը: Փրանկների պետութեան ծաղկումը Կարլոս Մեծի որդի: Կարլոս Մեծի պատերազմները: Կայսերական տիրոջ ընդունումը: Ողորդ ազնվականների համագումարները: Կոմսեր և հերցոգներ: Թագավորի պատվիրակներ:

5-րդ դաւ. — Բյուզանդիան VI—IX դարեր Բյուզանդիան: Առևտուրը և արհեստը: Կոնստանդնուպոլիս: Կայսր Հուստինիանոսը: «Նիկիայի» խռովութիւնը: Հուստինիանոսի որենքների ժողովածուն (կոդեքսը): Հուստինիանոսի պատերազմները: Հուստինիանոսի շինարարական գործունեւթիւնը: Բյուզանդիայի անկումը VII դարում: Արաբների նվաճումները:

6-րդ դաւ. — Բյուզանդիան ու սլաւոններ VI—IX դարերում: Սլաւոնների ներխուժումը: Սլաւոնների հասարակական կարգերը: Բուլղարական թագավորութեան կազմվելը: Քրիստոնեւթյան ընդունումը սլաւոնների կողմից: Փոփոխութիւններ բյուզանդական հասարակութեան սոցիալական կառուցվածքում:

7-րդ դաւ. — Արաբներն ու արաբական կալսաւրան: Արաբների նահապետական կենցաղի քայքայումը VI-րդ դարի վերջին: Առևտրի անկումը և արաբների միավորվելու ձգտումը: Մուհամմեդը և իսլամը: Արաբական ցեղերի միավորումը: Դամասկոսյան խալիֆայի կազմավորվելը: Սալիֆայի մասնատվելը: Արաբական կուլտուրան:

8-րդ դաւ. — IX—XI դարերի Յելդալան: Կարլոս Մեծի կայսրութեան մասնատումը: Հունգարացիների, արաբների և նորմանցիների հարձակումը Արևմտյան Յելդալայի ժողովուրդներին վրա:

Արևմտա-Յելդալական պետութիւնների քաղաքական մասնատվածութիւնը: Ֆեոդալների նշանակութեան ուժեղացումը: Ֆեոդների և պաշտոնների ժառանգականութիւնը: Թագավորական իշխանութեան թուլացումը: Ֆեոդալական կարգերը: Ժորտ գլուղացիներն ու նրանց պարհակները:

9-րդ դաս.— Կաթուղիկական յեկեղեցին մինչև XI դարի վերջը և պապերի պալատը կայսրների դեմ: Պապական պետութեան (Պապական մարզ) կազմվելը: Պապական իշխանութեան անկումը IX—X դարերում: Գերմանական թագավորների արշավանքներն Իտալիա IX—X դարերում: Պապական իշխանութեան յենթարկումը գերմանական թագավորներին: Ուտոն 1: Գերմանական ազգութեան սրբազան հոռմեական կայսրութեան ստեղծումը: Կլյու-նիական շարժումը: Գրիգորիոս VII-րդ պապը: Նրա պալատը Հեն-րիխ IV դեմ:

10-րդ դաս.— Խաչակրաց շարժումն ծագումը և առաջին խաչակրաց արշավանքը: Քաղաքների աճումը: Արհեստի և առևտրի զարգացումը: Ֆեոդալական կալվածքների մանրանալը և ավելացուկային ասպետութեան հանդես գալը: Զորտացրած գյուղացիների վիճակը: Սովհարութեանները: Թյուրքերի հարձակումն Արևելքում: Կլերմոնյան ժողովը և խաչակրաց շարժման սկիզբը: Առաջին խաչակրաց արշավանքը: Խաչակիրների կալվածքներն Արևելքում: Նրանց կառուցվածքը:

11-րդ դաս.— Խաչակրաց հետագա արշավանքները: Խաչակրաց արշավանքների հետևանքները: Թյուրքերի կողմից խաչակիրների տիրակալութեանների նվաճումը: Խաչակրաց II և III արշավանքների անհաջողութեանները: IV արշավանքը: Խաչակիրների կողմից Բյուզանդիայի գրավումը և Լատինական կայսրութեան կազմավորումը: Խաչակրաց շարժման դադարումը: Ասպետական կուլտուրա: Ասպետ ոժիվելը: Մրցութեաններ: Ասպետական պոեզիա:

12-րդ դաս.— Միջնադարյան քաղաք խաչակրաց արշավանքների ժամանակ և հետո: Քաղաքի արտաքին տեսքը XII—XIII դարերում: Քաղաքի բնակչությունը: Վաճառականներ: Գիլդիաներ: Արհեստավորներ: Համքարութեաններ: Վարպետներ: Յենթավարպետներ: Աշխատանք: Քաղաքների կառավարումը: Քաղաքների պալատը սենյորների դեմ: Լանյան կոմունայի պատմութեանը:

13-րդ դաս. Առևտրի զարգացումը խաչակրաց արշավանքներից հետո: Քաղաքային կուլտուրան: Առևտրի զարգացումը: Առևտրական շահապարհները Ֆեոդալայում: Առևտուրն Արևելքի հետ: Շամպանյան տոնավաճառները: Առևտրափողային հարաբերութեանները զարգացումը: Փոխհարաբերութեանները կալվածքի տնտեսութեան և սոցիալական հարաբերութեանների մեջ: Քաղաքային կուլտուրան:

14-րդ դաս.— Կաթուղիկական յեկեղեցին XII—XIII դարերում և կայսրների պալատը պապերի դեմ: Յեկեղեցին ֆեոդալիզմի նեցուկ: Յեկեղեցական ծեսերն ու նշխարները: Մերժում յեկեղեցու հաղորդակցութեան: Ինքուղեկներ (մեղքերը ներելու պապական կոնդակ): Գերմանական կայսրների պալատը հյուսիս-իտալական քաղաքները հպատակեցնելու համար: Քաղաքների դաշնակցումը պապերի հետ: Գերմանական կայսր Ֆրիդրիխ I-ի պարտութեանը պապի և քաղաքների դեմ մղած պալատում: Ինքուղեկներ III-րդ պապը: Նրա ուսմունքը քաղաքային իշխանութեան նկատմամբ հոգևոր իշխանութեան գերազանց լինելու մասին: Պապերի յեկամուտները: Պապական իշխանութեան հզորութեանը: Կայսր Ֆրիդրիխ II-ի պարտութեանը պապերի դեմ մղած պալատում և կայսրական իշխանութեան անկումը Գերմանիայում:

15-րդ դաս.— Միջնադարյան կուլտուրան. հերետիկաներ, մուրացող միաբնակայություններ և ինկվիզիցիան: Համալսարանների առաջացումը: Հոռմեական իրավունք: Նրա նշանակութեանը ֆեոդալների իշխանութեան ուժեղացման համար: Աստվածաբանութեան: Գիտութեանների ստորագաս դրութեանը և նրանց կապն աստվածաբանութեան հետ: Գիտութեաններ և փորձեր անելու առաջին ջանքերը: Ռոջեր Բեկոնը: Հերետիկոսներ: Ինկվիզիցիա:

16-րդ դաս.— Թագավորական իսխանութեան ամրապնդումը Ֆրանսիայում XII—XIV դարերում: Ֆրանսիայի ֆեոդալական մասնատվածութեանը: Անգլիական թագավորի տիրակալութեանները Ֆրանսիայի տերիտորիայում: Գյուղացիների դրութեանը: Թագավորական իշխանութեան ուժեղացումը Ֆրանսիայում XII—XIII դարերում (ֆրանսիական թագավորութեան տերիտորիայի մեծացումը և թագավորական իշխանութեան ուժեղացումը հաստատութեանների ստեղծումը): Ֆրիչ IV Գեղեցիկը և զբլխավոր շտամների ստեղծումը:

17-րդ դաս.— Հալոսումյա պատերազմի սկիզբը: Ժակերիան և Նյայն Մարտի պատերազմայությունը: Հարյուրամյա պատերազմի պատճառներն ու առիթը: Ֆրանսիացիների առաջին պարտութեանները: Ֆրանսիական գյուղացիների ծանր դրութեանը: Նրանց դրութեան վատթարացումը պատերազմի ժամանակ: Ժակերիա: Ապստամբութեանը Նոյն Մարտի դեկավորութեամբ Փարիզում: Ժակերիայի և Փարիզի ապստամբութեան պարտութեանը:

18-րդ դաս.—XIV դարի վերջի և XV դարի ֆրանսիան: Պատերազմի վերսկսելն անգլիացիների դեմ: Հյուսիսային Ֆրանսիայի ոկկոպացիան անգլիացիների կողմից: Ազգային խանդավառությունը: Ժաննա դ'Արկը: Հարյուրամյա պատերազմի վերջանալը: Կարլոս VII ուֆորմները: Թագավորն ու գլխավոր շատաները: Բուրգունդական հերցոգությունը: Լյուդովիկոս XI-ը և Կարլոս Համարձակը: Բուրգունդական հերցոգության բաժանումը: Ֆրանսիայի տնտեսական վերելքի սկիզբը և քաղաքական միավորումը: Ֆեոդալական արտոլյուտիստական կարգերի սկիզբը:

19-րդ դաս.—XI—XIII դարերի Անգլիան: Անգլիան մինչև XI դարի վերջը: Անգլիայի նվաճումը նորմանդացիների կողմից: Վիլհելմ Նվաճողը: Հոգերի բաժանումը նվաճողների միջև: Ֆեոդալական շահագործման ուժեղացումը: Ահեղ դատաստանի գերքը: Թագավորական իշխանության ուժեղացումը Հենրի II-ի որոք:

20-րդ դաս.—Ազատությունների մեծ խառնիվ և պառլամենտի առաջացումը: Իոհանն Անհողը և նրա պայքարը ֆեոդալների դեմ: Հոգերի կորուստը Ֆրանսիայում: Թագավորը և պապը: Ֆեոդալների ապստամբությունը քաղաքացիների ոժանդակությամբ: Ազատությունների մեծ խարտիան: Պայքարի վերսկսումը ֆեոդալների դեմ Հենրի III-ի որոք: Խոշոր ֆեոդալները, ասպետությունը և քաղաքները թագավորական իշխանության սահմանափակման համար մղված պայքարում: 1265 թվականի պառլամենտը: Պառլամենտի զարգացումը և ամրապնդումը XIII և XIV դարերում: Պառլամենտի կառուցվածքը:

Դասային միապետությունն Անգլիայում: Պառլամենտի հետագա ամրապնդման պատճառները:

21-րդ դաս.—Ուոս Թալլերի ապստամբությունը: Անգլիայի տնտեսական զարգացումը: Համայնական հոգերի հափշտակումը: Բրդի առևտուրը: Սև մահ: 1349 թվականի թագավորական որդոնանսը: Գյուղացիների զրուկությունը: Հարկային ճնշումը: Ապստամբների շարժումը դեպի Լոնդոն, Քաղաքացիներն ու գյուղատնտեսական ապստամբությունները: Ապստամբների պահանջները: Ուոտ Թալլերի սպանությունը: Գյուղացիական ապստամբության ջախջախումը: Ճորտատիրական կարգերի լիկվիդացիան XV դարում:

Անգլիան XV դարում: Ալ և Սպիտակ վարդի պատերազմը: Ֆեոդալական արտոլյուտիստական կարգերի սկիզբն Անգլիայում:

22-րդ դաս.—Իսպանական քաղաքացիական կազմավորումը:

Կորդովյան խալիֆայի մասնատումը: Իսպանական թագավորության կազմավորվելը: Գրանադայի գրավումը: Սոցիալական կարգերն Իսպանական թագավորության մեջ XV դարում: Ինկվիզիցիան:

23-րդ դաս.—Գերմանական կայսրության բաղադրված կարգեր XII—XIII դարերում: Իշխանների ուժեղացումը: Միջթագավորություն: Հաբսբուրգների դինաստիայի սկիզբը: Հաբսբուրգների ավստրիական կալվածքները: Շվեյցարական միությունը կազմավորվելը: Լյուքսեմբուրգ: Կարլոս IV: Վոսիյա կոնդակը: (Բուլլա): Գերմանիայի ֆեոդալական մասնատվածությունը: Կայսերական իշխանության անզորությունը:

24-րդ դաս.—XII—XV դարերի Գերմանիան և Արևմտյան սլավոնները: Սլավոնական ամենագլխավոր ցեղերն ու պետություններն Արևելքում և նրանց հասարակական կարգերը: Ալբրեխտ Արջն ու Հենրիխ Առյուծը: Գերմանական զրավումները: Բրանդենբուրգ: Գերմանական ֆեոդալների յերևալը Բալթիկ ծովի ափերին: Լիվոնյան ասպետները և Նովգորոդի պայքարը նրանց դեմ: Սաուցե ջարդը և գերմանացիների դեպի արևելք առաջարժման դադարեցումը: Տեվտոնական որդենը: Պրուսիայի նվաճումը: Տեվտոնական որդենի պետությունը: Արշավանքները դեպի Լիտվա: Պատերազմները Լեհաստանի դեմ: Որդենի պարտությունը Գրյունվալդի մոտ և նրա նշանակության անկումը:

25-րդ դաս.—Չեխիան XII—XV դարերում: Ֆեոդալական կարգերի զարգացումը: Գերմանական զաղութացումը Չեխիայում: Հասարակական կարգերը XIV—XV դարերում: Սոցիալական և ազգային հակասությունները: Յան Հուսը և նրա յեղությունը: Յան-Հուսի ալյումը: Ապստամբություն Պրագայում: Հուսյանական պատերազմները:

26-րդ դաս.—XV—XVI դարերի Լեհաստանը: Լեհական պետության կազմավորվելը: Լեհաստանը Բուխալով Արիի որոք: Ֆեոդալական կարգերը Լեհաստանում: Թաթարական արշավանքը: Գերմանական զաղութացումը: Կալիմիր III-ը: Միությունը (ուսիս) Լիտվայի հետ: Պայքարը տեվտոնական որդենի դեմ: Կալիմիր IV և Նեշավյան ստատուտները: Հասարակական կարգերը Լեհաստանում:

27-րդ դաս.—XII—XVI դարերի Իտալիան: XII և XV դարերի Իտալիայի քաղաքական քաղաքները: Վենետիկ: Ֆլորենցիայի տեխնական զարգացումը: Ֆլորենցիայի քաղաքական կարգերը: Չոմ-

պիի ապստամբութիւնը: Միզիչի բռնապետութեան հաստատումը:
28-րդ դաս.— Գիսուքումների և արվեստների վերածնունդը: Դանտեն և նրա պոեզիայի նոր գծերը: Նոր կուլտուրայի սաղմ-
նավորումը: Առաջին հումանիստները: Պետարկա: Բոկակաչիո:
Անտիկ կուլտուրայի վերածնութիւնը: Լեոնարդո դա Վինչի: Միքել
Անջելո: Ռաֆայել:

29-րդ դաս.— Թուրք-օսմաններ և Բյուզանդիայի անկումը:
Թյուրք-օսմաններն ու նրանց նվաճումները: Թյուրքերի հաս-
տատվելը Բալկանյան թերակղզում: Մերքերի ջարդը Կոստովյան
դաշտում: Թամերլանը և Անկարյան ճակատամարտը: Կոնստան-
տինոպոլիսի գրավումն ու Բյուզանդական կայսրութեան անկումը:
Թյուրքական կայսրութիւնը և նրա հետագա ընդարձակումը:
Թյուրքական նվաճումների հետևանքները Յիվրոպայի համար:

30-րդ դաս.— Աւստրիացիական մեծ հայցնագործութիւնները:
Արդյունաբերութեան և առևտրի զարգացումը XV դարում: Կո-
լումբոսի և Վասկո դե Գամայի հայտնագործութիւնները: Մադե-
լանի շուրջերկրյա ճանապարհորդութիւնը: Կոնկվիստադորներ
(աշխարհակալներ): Գաղութային կողոպուտը: Նեդերլանդները:
Աշխարհագրական հայտնագործութիւնների տնտեսական հե-
տևանքները:

31-րդ դաս.— Ռեֆորմացիան Գերմանիայում: Գերմանիան XV
դարի սկզբին: Բնակչութեան առանձին դասակարգերի դրութիւն-
ը: Քաղաքային պլերբիութիւնը: Գյուղացիների դրութեան վատ-
թարացումը: Յեկեղեցու արտոնյալ դրութիւնը: Գերմանիայի
քաղաքական մասնատվածութիւնը: Լյութերի յերուլթը: Ռեֆոր-
մացիայի տարածվելը: Անարապտիստները և Թոմաս Մյունցերը:

32-րդ դաս.— Գյուղացիական մեծ պատերազմը Գերմանիա-
յում: Պատերազմի 3 գլխավոր շրջանները: 12 հոդվածների ծրա-
գիրը: Հելլերստայնի ծրագրի առանձնահատկութիւնները: Գյու-
ղացիների կազմակերպութիւնը: Շարժման առանձնահատկու-
թիւնները Թյուրինգիայում: Թոմաս Մյունցեր: Մյունխաուզենյան
կոմունան: Իշխանների և քաղաքների պայքարը գյուղացիների
դեմ: Լյութերի վերաբերմունքը դեպի ապստամբ գյուղացիները:
Գյուղացիական ապստամբութեան ջախջախումը: Մյունստերյան
կոմունան:

33-րդ դաս.— Ռեֆորմացիան մյուս յերկրներում: Կաթոլիկա-
կան ռեակցիան: Լյութերական յեկեղեցու կազմավորվելը: Ռե-
ֆորմացիան Յիվրոպայի հյուսիսային յերկրներում: Կալվինը

և նրա ուսմունքը: Կալվինիզմի տարածվելը: Կալվինիզմը վոր-
պես բուրժուազիայի ամենից ամելի համարձակ մասի կրոն:

Կաթոլիկական յեկեղեցու կազմալուծումը: Նրա վերակա-
ռուցման փորձերը: Իգնատիոս Լոյոլան և ճիզվիտների միաբա-
նութեան հիմնադրումը: Տրիդենտյան ժողովը: Ինկվիզիցիայի վե-
րականուցումը: Հակառեֆորմացիայի հաջողութիւնները:

34-րդ դաս.— Իսպանիան XVI դարում: Գաղութային հա-
փըշտակումների տնտեսական հետևանքները: Իսպանիան Կարլոս
V-ի միապետութեան սիստեմում: Կաստիլիայի քաղաքների
ապստամբութիւնը և նրա ճնշումը: Թագավորական իշխանու-
թեան ուժեղանալը: Կորսեաների նշանակութեան անկումը: Կա-
թոլիկական յեկեղեցու դերը: Ինկվիզիցիան: Ֆիլիպ II-ի ար-
սոյութիւնը:

35-րդ դաս.— Նիդերլանդական հեղափոխութիւնը: Նիդեր-
լանդիայի տնտեսական զարգացումը: Կալվինիզմի և անաբապ-
տիզմի տարածումը: Քաղաքական և տնտեսական ճնշումը Իս-
պանիայի կողմից: Ֆիլիպ II-ի քաղաքականութիւնը Նիդեր-
լանդներում: Հեղափոխական պայքարի զարգացումը Նիդերլանդ-
ներում: Հերցոգ Ալբան և տեռորը Նիդերլանդներում: Հյուսիսային
պրովինցիաների ապստամբութիւնը: Հոլանդիայի կազմավորումը:

Իսպանիայի անկումը XVI դարում:

36-րդ դաս.— Անգլիան XVI դարում: Մահուդի արդյունա-
բերութեան զարգացումը: Մանուֆակտուրա: Ագրարային հեղա-
շրջում: Նոր ագնականութիւնը: Հենրիխ VIII: Ռեֆորմացիան
անգլիայում:

Յեկեղեցւոր արտաքին քաղաքականութիւնը: Պայքարն
Իսպանիայի դեմ: Իսպանական գաղութները կողոպտումը: Մաք-
սանենդութիւնը: Ստրկավաճառութիւնը: Ոստ Ինդիական ընկե-
րութեան հիմնադրումը: Արյունալի որենսդրութիւնը:

37-րդ դաս.— Հուգենոսյան պատերազմները: Հենրիխ IV: Հու-
գենոսյան պատերազմների սկիզբը: Բարդուղիմեոսյան գիշեր:
Հուգենոսները և կաթոլիկների լիզան: Գյուղացիական շարժում-
ները: Ապստամբութիւն Փարիզում: Հենրիխ IV Ֆրանսիայի
թագավոր: Նանտյան հրովարտակը: Հենրիխ IV-ի տնտեսական և
սոցիալական քաղաքականութիւնը: Սյուլլի: Թագավորական իշ-
խանութեան կայունացումը:

38-րդ դաս.— Արալյանիզմի հաստատումը Ֆրանսիայում: Լյու-
դովիկոս XIII: Ռիշելյո: Պայքարը ֆեոդալների դեմ: Հուգենոս-

ների ամբողջների դրավումը: Վարչական ռեֆորմները: Համա-
րակներ (ինտենդանտներ): Ռիշելյոյի արտաքին քաղաքակա-
նությունը: Ֆրոնդի ֆեոդալական ռեակցիան Ֆրանսիայում:
Աբսոլյուտիզմի հաղթանակը:

39-րդ դաս.—Յեռեսնամյա պատերազմը Գերմանիայի տնտեսական անկումը: Գյուզացիների դուրսը: Սո-
ցիալական և աղքատի հակասություններն Ավստրիայում: Կրո-
նական պայքարը Գերմանիայում XVII դարի սկզբին: Չեխական
ապստամբությունը 1618 թվականին և Յեռեսնամյա պատերազմի
սկիզբը: Չեխիայի ջախջախումը: Դանիայի մասնակցելը պատե-
րազմին: Վալենշտեյն: Լանդոկներտներ (վարձու զորք): Կա-
թոլիկների հաղթությունը: Շվեդիայի միջամտությունը պատե-
րազմին: Վալենշտեյնի սպանությունը: Պատերազմի վերջանա-
լը: Պատերազմի հետևանքները:

40-րդ դաս.— Լյուդովիկոս XIV-ի արքայազնիզմը: Լյուդովի-
կոս XIV և նրա տեսակետը թագավորական իշխանություն մասին:
Լյուդովիկոս XIV-ի արքունիքը: Կոլբերը և կոլբերտիզմը: Լյու-
դովիկոս XIV-ի պատերազմները: Ֆրանսիայի քաղաքական և տն-
տեսական անկումը Լյուդովիկոս XIV-ի կառավարման վերջում:

41-րդ դաս.— Անգլիան հեղափոխություն ցախաբային: Հե-
ղափոխություն սկիզբը: Անգլիայի տնտեսական զարգացումը XVII
դարում: Կարլ I-ին Ստյուարտը: Կառավարումն առանց պառլա-
մենտի: Յերկարատե պառլամենտի գոմարումը: Հեղափոխու-
թյան սկիզբը:

42-43-րդ դասեր: Քաղաքացիական պատերազմն Անգլիայում:
Թագավորի և պառլամենտի բանակները: Կռվող ուժերի աշխար-
հադրական տեղադրությունը: Պառլամենտական բանակի անհաջո-
ղությունները: Կրոմվել: Բանակի վերակառուցումը: Թագավորի
պարտությունը:

Ոպոդեիսիայի աճումը: Լիբերնի յեկոյթը: Պառլամենտի և
բանակի կոնֆլիկտը: Դասակարգային պայքարը բանակում: Լեհ-
երները պարտությունը: Յերկրորդ քաղաքացիական պատերազ-
մը: Թագավորի մահապատիժը: Կրոմվելի պրոտեկտորատը: Իր-
լանդիայի ստրկացումը: Ստյուարտների ռեստավրացիան և 1688
թվականի հեղաշրջումը:

44 և 49-րդ դասեր.— Կրկնություն:

ՄԻՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՍԱԾ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿԸ VII ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

I ԲԱԺԻՆ

Վաղեմի միջնադարը մինչև XI դարի կեսը

1. Ճակատամարտը Աբբեյների դեմ Պուատյեի մոտ	732 թ.
2. Կարլոս Մեծի թագավորությունը	768—814 թ. թ.
3. Հուստինիանոսի թագավորությունը	527—565 թ. թ.
4. Մուսուլմանական տարեգրության սկիզբը	622 թ.
5. Իսլամիայի նվաճումն արաբների կողմից	711 թ.
6. Հռոմեական Սրբազան կայսրության հիմնադրումը	962 թ.

II ԲԱԺԻՆ

XI—XV դարերի Յեկրայան

7. Նախկին շարժումը	XII—XIII դարերում
8. Նախկին առաջին արշավանքը	1096—1099 թ. թ.
9. Կայսր Ֆրեդերիկ I-ի պարտությունը իտալական քաղաքների դեմ	1176 թ.
մղված պայքարում	1198—1216 թ. թ.
10. Ինսուբնաիոս 3-րդ պապը	1302 թ.
11. Գլխավոր շտաբների սկիզբը Ֆրանսիայում	1337—1453 թ. թ.
12. Հարյուրամյա պատերազմը	1356—1358 թ. թ.
13. Ժակերիան և ապստամբությունը Փարիզում Եռյակ Մարտի	1461—1483 թ. թ.
դեկավարությունը	1066—1087 թ. թ.
14. Լյուդովիկոս XI-ը	1215 թ.
15. Վիլհելմ Նվաճողը	1381 թ.
16. Ազատությունների մեծ Նաբիան	1485 թ.
17. Ուոտ Թայլերի ապստամբությունը	1474 թ.
18. Թյուրոնների դինաստիայի սկիզբը	1356 թ.
19. Իսպանական պետության հիմնադրումը	1419 թ.
20. Կարլոս IV-ի վոսկյա կոնգրես (բուլլան)	1434 թ.
21. Ապստամբությունը Պրագայում	1386 թ.
22. Տարբերանների ջախջախումը	1378 թ.
23. Լեհաստանի միությունը Լիտվայի հետ	1452—1519 թ. թ.
24. Չոմպիի ապստամբությունը	1453 թ.
25. Լեհադոդո-դա Վինչի	
26. Բյուզանդիայի նվաճումը թյուրքների կողմից	

III ԲԱԺԻՆ

Ֆեոդալիզմի քայքայումը

27. Ամերիկայի հայտնաբերումը	1492 թ.
28. Լյութերի յեկոյթը ինդուլգենցիայի դեմ	1517 թ.

29. Գյուղացիական մեծ պատերազմը Գերմանիայում	1524—1525 թ. թ.
30. Ճիզվիաների սրբենի հիմնադրումը	1540 թ.
31. Ֆրիդլադ II Իսպանացու կառավարումը	1555—1598 թ. թ.
32. Հյուսիսային պրովինցիաների ապստամբությունը Նիդերլանդներում	1572 թ.
33. Անհաշտ Արմանդի կործանումը	1588 թ.
34. Ուտ-Հոդկական ընկերություն հիմնադրումը	1600 թ.
35. Բարդուղիմեոսյան գիշեր	1572 թ.
36. Նանտան հրովարտակը (եզիկաբ)	1598 թ.
37. Լյուդովիկոս XIV	1643—1715 թ. թ.
38. Պատերազմ իսպանական ժառանգություն համար	1702—1713 թ. թ.
39. Յերեսնամյա պատերազմ	1618—1648 թ. թ.
40. Բաղադրական պատերազմի սկիզբն Անգլիայում	1642 թ.
41. Թագավորի մահապատիժը և հանրապետություն հայտարարելը	1649 թ.
42. Սպյուարտների ռեստավրացիան	1660 թ.

VII ԴԱՍԱՐԱՆ

ԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀՈՈՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հ Ր Ո Ւ Հ Ա Ն Ա

Ե ն գ ե լ ս—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը.
VI գլ.

Тюменев—История античных рабовладельческих обществ. Рим—гл. I—XVI.

Струве—Хрестоматия по древней истории, ч. II, ч. III, гл. I—V.
Дератани—Хрестоматия по античной литературе, т. II.

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԸՍՏ ԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՄԱՆԵՐԻ

Մեռուկների նեղափոխության սկիզբը յեվ հանդապետության անկումը

Мишулин—Спартакское восстание. Изд. 1936 г.

Мишулин—Революция рабов и падение Римской республики. Изд. 1936 г.

Հռոմի պատմության վերաբերյալ փաստական նյութերի յեվ տեղեկանքների համար

Моммзен—История Рима, тт. I и II.

Вегнер—История Рима, тт. I и II.

Виппер—Учебник древней истории (Նախահղ. հրատ.).

Виноградов—Учебник древней истории.

Кареев—Учебная книга по древней истории.

Васютинский (ред.)—Книга для чтения по древней истории, ч. II и III.

ԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ, VII ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ԴԱՍՏՈՒՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ս ա ա լ ի ն—Ճառ՝ արտասանած հարվածային կոլտեստականների Հա-մաժրույթական առաջին համագումարում.

Կ. Մ ա Ր Բ ս—Կապիտալ, հատ. I, գլ. XI, XII, XIV, այսպես կոչված նա-խասկզբնական կոտտալուզմ (այս գլուխը հիմնավոր նյութ է տալիս Արևմտյան Յեմբրոպայի պատմության XVI—XVII դարերի պատմական պրոցեսները հա-կանալու համար):

Կ. Մ ա Ր Բ ս—Կապիտալ, հատ. III, գլ. XVII, Կապիտալիստական հողա-յին ռենտայի սկզբնավորությունը:

Կ. Մ ա Ր Բ ս և Ե ն գ ե լ ս—Գերմանական իդեոլոգիան, հատկապես 14—15 հիշերը:

Գառազբեք, կազմված բուժուական պատմաբանների կողմից

Виппер—Учебник средней истории. Учебник новой истории.

Виппер—Краткий учебник средней истории. Краткий учебник новой истории.

Виноградов—Учебник средней истории. Учебник новой истории.

Кареев—Учебная книга по средней истории. Учебная книга по новой истории.

Դրականություն առանձին բնագրերի վերաբերյալ

Հռոմեական կայսրությունը յեվ բարբարոսները

Ե ն գ ե լ ս—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը. VII և VIII.

Ե ն գ ե լ ս—Հին գերմանացիք (առանձին գրքույկով, հրատ. 1938 թ. կամ Մարբուրի և Ենգելսի յերկերը, հատ. XVI):

Вегнер—Рим, т. II, изд. 1910 г., главы: «Раздел Империи и конец Западного Рима»; «Германские государства на римской почве»; «Аэтий и Гунны»; «Конеч».

Книга для чтения по истории средних веков, под ред. Виноградова. Выпуск I. Статьи Моравского, Розанова, Милукова, Гревса.

Огюстен Тьерри—Избранные сочинения, изд. 1937 г., гл. I из сочинения «Опыт истории происхождения и успехов третьего сословия»; из сочинения «Письма по истории Франции»—письмо второе; из сборника «Десять лет исторических работ», гл. 5.

Проф. И. М. Кулишер—История экономического быта Западной Европы, т. I, отд. I, гл. I, II, III.

Стасюлевич—История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых, т. I. раздел II и главы: Германия, Италия, Испания, Британия, Галлия, изд. 1902 г.

Ֆեոդալական իրավահարգի կազմակերպվելը

Огюстен Тьерри—Избранные сочинения, изд. 1937 г. Из тех же сочинений: письма девятое, десятое и одиннадцатое, а также «Рассказы из времени Меровингов».

Книга для чтения по истории средних веков под ред. Виноградова, т. I. Статьи Романова, Богословского, Виноградова, Панченко, Кизеветтера, Шамонина, Покровского, Икономова и статьи по истории арабов.

Проф. М. Н. Петров—Лекции по всемирной Истории, т. II. История средних веков, изд. 1906 г. Период первый. Разделы А, В, С.

Акад. И. Ю. Крачковский—Арабская культура в Испании, изд. 1937 г.

А. А. Васильев—Лекция по истории Византии, т. I, изд. 1917 г.

К. Н. Успенский—Очерки по истории Византии, изд. 1917 г.

Проф. И. М. Кулишер—История экономического быта Западной Европы, т. I, гл. IV, V.

М. Стасюлевич—История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых, т. II, изд. 1906 г. Использовать исторический очерк периода и разделы I, II и III.

Ֆեոդալական մասնատման ժամանակացույցը

Огюстен Тьерри—Избранные сочинения. Письмо II и 12-е

Книга для чтения по истории средних веков под ред. Виноградова, вып. II. Статьи Виноградова, Гольденвейзера, Щепкина, Лаврова, Покровского, Каринского, Эйнгорна.

Проф. Кулишер—История экономического быта Западной Европы, т. I, раздел I, гл. VI, VII.

Общая история Европейской культуры—под ред. профессоров И. М. Гревса, Ф. Ф. Зелинского, Н. И. Кареева и М. И. Ростовцева, т. VII, изд. 1913 г. «История Франции в раннее Средневековье», статья А. Кленклоз «Каролинги».

Д. А. Удальцов—Из аграрной истории Каролинской фландрии. ОГИЗ, 1935 г.

М. Стасюлевич—История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых, т. II, изд. 1906 г.

Ֆեոդալական խառնակաց արեալումների ժամանակ

Книга для чтения по истории средних веков под ред. Виноградова, вып. II, Статьи С. Рашкова, В. И. Герье, Н. Шамонина, Евг.

Щепкина, Ф. Смирнова, М. Покровского, П. Ардашева, Р. Виппера, В. Ивановского, А. Вормса, И. Казанского, М. Розанова, Н. Тарасова и М. Соколова.

М. Стасюлевич—История средних веков в ее писателях и исследованиях новейших ученых, т. III, изд. 1907 г. Введение, исторические очерки и разделы I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII.

О. А. Добиаш-Рождественская—Эпоха крестовых походов (Запад в крестоносном движении), изд. 1918 г.

И. М. Кулишер—История экономического быта, т. I, отдел второй (все главы).

Կենսոնկալած ազգային պետությունների կազմակերպվելը

Огюстен Тьерри—Избранные сочинения. Из работы «Опыт истории происхождения и успехов третьего сословия», главы 2, 3 и 4.

Шарль Пти-Дютайн—Феодалная монархия во Франции и в Англии X—XIII вв., изд. 1938 г.

Книга для чтения по истории средних веков под ред. Виноградова, вып. III—статьи Маклакова, Романова, Петрушевского, Богословского, Маслова, Владиславлева, В. Розанова, К. Гибля, В. Новотного, Любавского, М. Соколова, П. Лаврова, С. Анцыферова; вып. IV—статьи П. Новгородцева, Д. Петрушевского, К. Аммона, Павла Ардашева, М. Сперанского, Е. Браун, М. Смирнова, В. Гиацинтова, Виталия Эйнгорна.

Петрушевский—Великая Хартия вольностей.

Петрушевский—Из истории английского общества и государства.

Петрушевский—Восстание Уота Тайлера.

А. Пирени—Средневековые города Бельгии. Изд. 1937 г., все главы

А. К. Дживелегов—Начало итальянского Возрождения.

Աւսարհագրական հայեցագործումներ. Ֆեոդալական XVI դարում

Կ. Մարքս և Էնգելս—«Հեղափոխությունը Իսպանիայում» հրատ. 1937 թ. Կ. Մարքսի հոդվածը—«Հեղափոխական Իսպանիան» կամ Մարքս և Էնգելս, հատ. X, «Հեղափոխական Իսպանիան» հոդվածը:

Էնգելս—Գյուլացիական պատերազմը Գերմանիայում:

Книга для чтения по истории средних веков под ред. Виноградова, вып. IV. Статьи В. Лебедева, Гартвига, Покровского.

Огюстен Тьерри—Избранные сочинения, гл. 4, 5 и 6.

Стоклицкая-Терешкович—Очерк социальной истории немецкого города XIV—XV вв.

А. Пирени—Нидерландская революция. Изд. 1937 г.

Проф. П. П. Щеголев—Очерки из истории Западной Европы XVI—XVII вв. Изд. 1938 г., гл. I—XVII включительно.

Циммерман—Великая крестьянская война в Германии, тт. I и II

Кулишер—Из истории экономического быта, т. II, отдел третий
гл. I, II, III и IV.

Х. А. Льюренте—Критическая история испанской инквизиции, тт.
I и II.

Книга для чтения по истории Нового времени. Историческая комиссия учебного отдела О. Р. Т. З. т. I. Статьи В. Пискорского, А. Джигелева, В. Перцева, В. Протопопова, А. Савина, П. Митрофанова, А. Васютинского, В. Филатова, Е. Ефимова, С. Лозинского, Е. Тарле, И. Кулишера, И. Рябинина.

Յեկնային XVII դարում

Проф. П. П. Щеголев—Очерки истории Западной Европы XVI—XVII
вв. Изд. 1938 г., гл. XVIII—XXVIII.

Огюстен Тьерри—Избранные сочинения гл. 7, 8, 9 и 10.

А. Савин—Лекции по истории английской революции. Изд.
1937 г. Книга для чтения по истории нового времени, т. II. Статьи
Савина, Е. Щепкина, И. Чернышева, А. Яценко.

Кулишер—Из истории экономического быта Западной Европы,
т. II, раздел III—«формы промышленности и рабочий класс» (автор в
изложении дает общую характеристику для XVII и XVIII вв.).

Я. Г. Гуревич—Историческая хрестоматия по новой и новейшей
истории, т. II, изд. 1880 г. (весь том дает материал по истории XVII в.).

Жан Мелье—Завещание. Изд. 1937 г.

С. Субботник—Ф. Бэкон. Соцэкгиз, 1937 г.

Գեղարվեստական գրականություն

А. А. Гвоздев—История западно-европейской литературы. Сред-
ние века и возрождение. Учпедгиз, 1935 г.

Проспер Мериме—Избранные произведения. Жакерия и др.

Проспер Мериме—Варфоломеевская ночь. Хроника из вре-
мени Карла IX.

Вальтер Скотт—Айвенго.

Вальтер Скотт—Квентин Дорвард.

Бруно Франк—Сервантес.

Энрике Ларетта—Слава дон Рамиро.

Лион Фейтхвангер—Еврей Зюсс.

Гофман—Мартин Бочар и его подмастерья.

А. Л. Дюма—Три мушкетера.

Генрих Манн—Юность Генриха IV.

Պատմության V—VII դարանների ծրագրային նյութի
կազմմանը մասնակցել են ՌԽՖՍՀ Լուսավորմանի դպրոցների
Պետական գիտահետազոտական ինստիտուտի գիտական աշխա-
տողներ՝ Խ. Ա. Մկրտչյանը, Մ. Ս. Չինովյանը:

Ծրագրային նյութը խմբագրեցին պրոֆ. Ս. Վ. Միսակյանը,
պրոֆ. Յե. Ս. Կոստինյանը:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0408751

ԳԻՆԸ 1 Ռ. 20 ԿՈՊ.